

Komend studiejaar

Mogelijk weer practica | **p.5** |

En het heet... Aurora

Nieuw onderwijsgebouw | **p.7** |

Goed nieuws

In crisistijd | **p.27** |

RESOURCE [NL]

Voor iedereen van Wageningen University & Research

nr. 17 – 14 mei 2020 – 14e jaargang

Borstvoeding tijdens bachelor

'Oppassen en studeren is een illusie' | **p.18**

Els + coronascherm

WUR-onderzoekers werken met uiteenlopende apparaten. Deze aflevering analist Els Roode van het Laboratorium voor Virologie.

VEILIG WERKEN AAN EEN CORONAVACCIN

Zo ziet het er dus uit: labwerk in coronatijd. Werkplekken die gescheiden zijn door een perspex scherm. Els Roode heeft min of meer de primeur. Zij kweekt insectencellen voor de productie van antistoffen tegen het coronavirus. Letterlijk dus coronawerk. Om op het kleine kweeklab de komende tijd met versoepelde maatregelen voldoende afstand te houden is alvast een scherm geplaatst. Ontwikkeld en gemaakt in de werkplaats Tupola. RK, foto Sven Menschel

>> INHOUD

nr. 17 – 14e jaargang

>> **12**
RUERD RUBEN
'Geld geven is verrassend effectief'

>> **22**
DAN MAAR SCHRIJVEN
Publiceren tijdens thuiswerken

>> **24**
STUDENTENHUIZEN
In coronatijd

EN VERDER

- 4 Buiten sporten kan weer
- 6 Wonen in Sahara-hitte
- 9 Quarantainebakken is aanstekelijk
- 11 Stikstofbeleid levert dertig procent minder ammoniak op
- 20 Willen we wel terug naar de campus?
- 26 Studentenraad: op wie stem jij?

UITSLAPEN

Studentenhuizen zijn over het algemeen niet de best geïsoleerde plekken en zo kan het gebeuren dat mijn vriend en ik nogal eens wakker worden van babygehuil. Dan kijken we elkaar aan en prijzen onszelf gelukkig met onze zorgeloze uitslapweekenden. Je zal maar een baby hebben. En dat terwijl je studeert en genoeg andere dingen aan je hoofd hebt. Ja, hoe zou dat zijn eigenlijk? De vloek van de journalist. Een vraag stellen is hem beantwoorden, als het even kan. En dus gingen we op zoek naar studenten die tussen de luiers en de kinderopvang door ook nog de tijd vinden om vakken te volgen en stage te lopen. Het vraagt behoorlijk wat discipline, maar het kan. Knap! Je leest het op pagina 18. Verder: we mogen de haren weer laten knippen, maar studeren en werken moet voorlopig nog thuis. Is het nog gezellig in studentenhuizen nu iedereen op elkaars lip zit (pagina 24)? En komen onderzoekers nog aan publiceren toe (pagina 22)? Willen we eigenlijk ooit nog terug naar de campus (pagina 20)?

Coretta Jongeling, coördinator online- en social media

>> Help wanted! *Resource* is in deze dagen de verbinder voor WUR. Help ons collega's en studenten die niet op de campus zijn te bereiken. Volg onze social media. Daar delen we het magazine ook als bladerbare pdf via Issuu. *Resource*, juist nu!

FOTO: ROELOF KLEIS

WEER SPORTEN OP DE BONGERD

Buiten sporten op De Bongerd is onder strikte condities weer mogelijk. Sporten binnen blijft voorlopig niet toegestaan.

De accommodaties rondom Sports Centre de Bongerd liggen er al bijna twee maanden verlaten bij. Sinds de 'intelligente lockdown' is georganiseerd sporten verboden. Na de voorzichtige landelijke versoepeling, zet ook De Bongerd de deur weer open. Buitenlessen voor de studentensportverenigingen worden met inachtneming van de regels over afstand, hygiëne en contact weer gegeven. Het gaat volgens hoofd Henri ten Klooster om atletiek, tennis, voetbal, survival, frisbee, lacrosse, quidditch, mountainbiken, handboogschieten, bootcamp, wielrennen, korfbal en roeien. De protocollen daarvoor zijn door de raad van bestuur van WUR goedgekeurd. Eén van de voorwaarden is dat sporters zich vooraf moeten inschrijven om te sporten, zodat docenten controle houden

over de groepsgrootte.

Op het toilet na, kan er geen gebruik worden gemaakt van de faciliteiten in de sporthal. 'Omkleden en douchen moet dus thuis', zegt Ten Klooster. 'De docenten zorgen voor de materialen en voor de desinfectie van bijvoorbeeld de frisbees. Verder moet iedereen zo dicht mogelijk bij de plek parkeren waar wordt gesport, om mogelijk contact te verkleinen.'

BINNEN

Ook voor binnensporten liggen uitvoerige protocollen klaar. Maar voorlopig mag binnensporten niet. Ten Klooster verwacht overigens niet dat het meteen storm zal gaan lopen op de buitenaccommodaties. Veel studenten zijn niet in Wageningen maar bij hun ouders thuis. Studenten worden gecompenseerd voor de tijd dat ze hun sportkaart niet konden gebruiken. Ook medewerkers met sportrechten betalen niet tijdens de lockdown. **✉ RK**

UNIVERSITEIT ONDERSTEUNT PROMOVENDI IN NOOD

WUR geeft een aantal buitenlandse promovendi dat door de coronacrisis in de problemen is geraakt een gift van 1250 euro per maand.

Het gaat om tien à vijftien Wageningse promovendi die in maart en april niet terug konden vliegen naar hun vaderland en geen beurs meer hadden. Ze hadden dus geen inkomen meer om eten en huur te betalen in Nederland.

De kenniseenheden van WUR hebben deze studenten gecompenseerd in de vorm van een gift. 'Volgens de regels was het niet mogelijk om via andere kanalen PhD-studenten te ondersteunen. We moesten snel handelen, want de problemen van de promovendi waren acuut', zegt Dean of Research Wouter Hendriks. Ook in mei en juni lopen er beurzen van buitenlandse promovendi af en ook zij kunnen nog niet terug naar hun thuisland.

LEVENSONDERHOUD

Daarnaast ondersteunt WUR een groep van vijf of zes buitenlandse promovendi die als PhD-onderzoekers bij WUR aan de slag zouden gaan en daarom hun baan in het thuisland hadden opgezegd. Door de coronacrisis kunnen ze niet aan hun promotieonderzoek in Wageningen beginnen en zitten ze nu zonder inkomen. Ook zij krijgen een bijdrage voor levensonderhoud van WUR.

Hendriks inventariseert of ook andere promovendi door de coronacrisis vertraging op lopen bij hun onderzoek. 'Een promovendus die in de schrijffase zit, zal minder last ondervinden van de coronamaatregelen dan een promovendus die niet verder kan met proeven.' De universiteit hoopt zo maatwerk te leveren bij compensatiemaatregelen voor de promovendi. **✉ AS**

FORS MINDER VOORAANMELDINGEN STUDENTEN

De vooraanmeldingen voor studiejaar 2020/2021 lopen flink achter vergeleken met vorig jaar. Volgens de laatste prognose begint twaalf procent minder studenten aan een WUR-bachelor.

Op 4 mei 2020 lag het aantal vooraanmeldingen op 1735. Vorig jaar waren er op hetzelfde meetmoment 1974 studenten aangemeld, 239 meer. Het verschil wordt met name veroorzaakt doordat minder Nederlanders scholieren zich hebben aangemeld. Het aantal aanmeldingen van die groep ligt landelijk zo'n 12 procent lager dan vorig jaar. Henk Vegter, hoofd Quality & Strategic Information: 'Nederlandse scholieren moeten hun aanmelding normaal gesproken vóór 1

mei regelen. Vanwege de coronapandemie hebben ze nu tot 1 juni om zich aan te melden, dus mogelijk komt er nog een kleine inhaalslag. We hebben iets meer zekerheid in de eerste week van juni. Hoeveel nieuwe studenten straks daadwerkelijk aan een bachelor beginnen, blijft voorlopig nog koffiedik kijken.'

TUSSENJAAR

Vegter verwacht dat scholieren dit jaar misschien meer terughoudend zijn om in september aan een studie te beginnen. 'Er zal bijvoorbeeld geen normale introductieweek zijn en de kans is groot dat nieuwe studenten deels online aan hun opleiding moeten beginnen. Wat de exacte redenen zijn zal per

persoon verschillen. Mogelijk wordt starten met een opleiding komend studiejaar hierdoor minder aantrekkelijk en nemen meer scholieren een tussenjaar.' **✉ LZ**

FOTO: MARTE HOFSTENGE

KOMEND STUDIEJAAR MOGELIJK WEER PRACTICA OP DE CAMPUS

De komende maanden verzorgt de universiteit alleen nog online onderwijs, maar volgend studiejaar gaat de campus vermoedelijk weer open, met name voor practica en mogelijk kleinschalig onderwijs. Dat meldt rector Arthur Mol.

Dit studiejaar biedt de universiteit alleen nog online onderwijs aan, stelt Mol. Als gevolg worden 263 van de 275 vakken in periode 6 online aangeboden - twaalf vakken gaan niet door. Eerstejaars masterstudenten kijken ook al naar de stages in het komende studiejaar omdat die door de lockdown in veel landen waarschijnlijk niet door kunnen gaan. 'Inmiddels hebben veel masterprogramma's een mogelijkheid om de stage te vervangen door een tweede thesis', zegt Mol.

ZACHTE KNIP

Daarnaast wil de universiteit bachelorstudenten die studievertraging hebben opgelopen, tegemoet komen door de zogenoemde 'zachte knip' mogelijk te maken. Daardoor kunnen bachelorstudenten die nog niet helemaal klaar zijn komend studiejaar toch aan hun master beginnen.

Ondertussen maakt de raad van bestuur, in alle onzekerheid, ook al plannen voor de invulling van het onderwijs komend studiejaar. Voor zover de omstandigheden het toelaten, gaat de universiteit dan weer practica en kleinschalig onderwijs op de campus aanbieden. Daarbij

werkt de onderwijsafdeling aan een aangepaste planning, omdat er in de 'anderhalve-meter-universiteit' minder studenten in een practicumzaal passen. Verder wil de universiteit, als dat mogelijk is, alle thesisstudenten weer toegang geven tot de laboratoria en volgt er meer campusonderwijs.

DIDACTIEK

Mol: 'We zijn constant bezig online onderwijsvernieuwingen te ontwikkelen en docenten te ondersteunen bij de implementatie. Daarbij willen we meer flexibiliteit in het onderwijs inbouwen, zodat we in de toekomst gemakkelijker kunnen schakelen tussen online en on-campus onderwijs. Om dit mogelijk te

'Online onderwijs vraagt om een andere didactiek'

maken, wil de raad van bestuur ook investeren in de didactiek van online onderwijs. 'Online onderwijs vraagt om een andere didactiek dan face-to-face onderwijs. Voor die scholing hebben we in het nieuwe academisch jaar meer tijd.'

De Wageningse aanpak sluit aan bij die van de andere Nederlandse universiteiten. De gezamenlijke universiteiten zijn een campagne gestart om nieuwe studenten duidelijk te maken dat academisch onderwijs in 2020/2021 gewoon doorgaat, onder het motto 'On Campus, als het kan - Online, omdat het kan'. **AS**

© COLUMN|VINCENT

Digitaal veldpracticum

WUR geldt volgens mij zo'n beetje als de excursie-universiteit van Nederland. Altijd zijn er wel ergens studenten op pad, zeker in periode zes. In de vijf jaar dat ik hier vakken heb gevolgd, is er geen zesde periode voorbijgaan zonder veldpractica. Dat is allemaal anders nu het fysieke onderwijs

'Oesters rapen op het wad en die met de docenten opeten'

niet door kan gaan. Ook voor de veldpractica zullen slimme alternatieven bedacht zijn en ongetwijfeld is er een hoop gedigitaliseerd. Dat is het goede aan deze crisis, zeggen ze. Dat die langverwachte digitale revolutie eindelijk van de grond komt. 'Daar zullen we straks de vruchten van plukken.'

Ik hoop maar dat die digitalisering de fysieke veldpractica straks niet gaat bedreigen. Die zijn toch vaak duur om te organiseren als dan blijkt 'dat het ook allemaal best digitaal kan', zou dat nog wel eens als argument tegen ze gebruikt kunnen worden. Zeker zodra de universiteit de financiële nasleep van deze crisis ook begint te voelen.

De mooiste momenten uit mijn vijf jaar aan vakken waren die veldpractica. Wekenlang plantjes zoeken in de Pyreneeën en alleen maar vissoep met stokbrood en aioli eten (BIS-21306). Begrazingsexperimenten proberen te doen met een eigenwijze koe die steeds over de stroomdraad springt, middenin het begrazingsexperiment van een ander practicumgroepje (REG-30306). Tussen veldwerk door oesters rapen op het wad, en die 's avonds met de docenten opeten (AEW-23306). Dat soort dingen.

En dat zijn nou net de dingen die nooit gedigitaliseerd kunnen worden. Dus stiekem hoop ik dat de digitale alternatieven voor de veldpractica een beetje tegenvallen. Zodat die digitale revolutie de veldpractica overslaat en ze straks gewoon weer in hun oude vorm terugkeren. **B**

Vincent Oostvogels (24)

zoekt in zijn twee masteropleidingen Forest and Nature Conservation en Animal Sciences het kwetsbare raakvlak op tussen natuurbeheer en voedselproductie.

FOTO: GUY ACKERMANS

WONEN IN SAHARA-HITTE

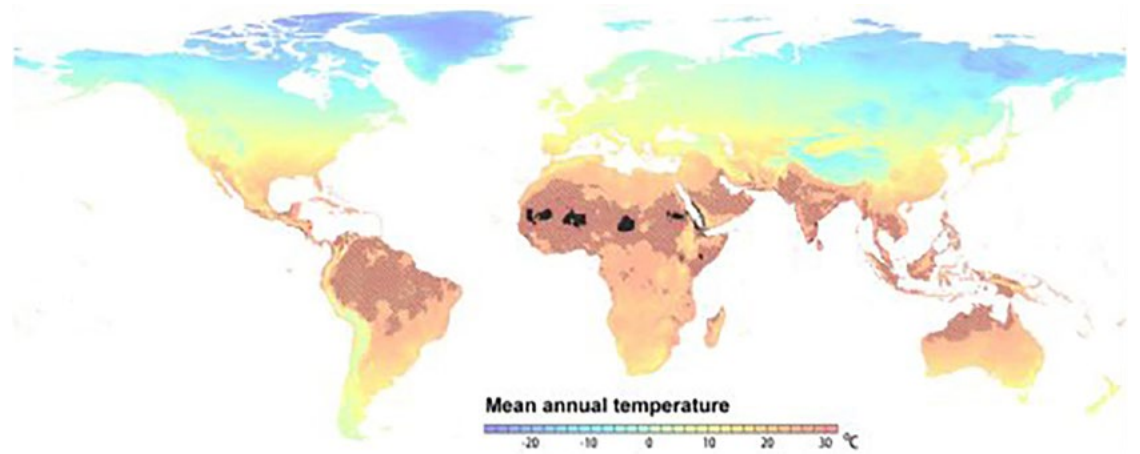
Als de opwarming van de aarde niet afremt wonen over vijftig jaar 3,5 miljard mensen in Sahara-hitte, laat studie van hoogleraar Marten Scheffer zien.

Een artikel daarover in *PNAS (Proceedings of the National Academy of Sciences)* trekt internationaal veel aandacht. In de studie is de verschuiving in kaart gebracht van het leefgebied op aarde waar de mens zich het prettigst voelt en het best presteert. Door de opwarming van de aarde verschuift die 'niche' van de menselijke soort. En dat kan aanleiding geven tot enorme migratiestromen.

BELL-CURVE

Scheffer kwam op het idee om dat leefgebied in kaart te brengen tijdens een congres in het hete Mexicaanse Merida. 'Het was er vochtig en warm. Is dit wel goed voor een mens', vroeg hij zich af. Die gedachte leidde tot een studie naar de grenzen van menselijke bewoning en het verband tussen de gemiddelde jaartemperatuur en menselijke bewoning. Die verdeling blijkt een klassieke *bell-curve* op te leveren met een optimum rond de 13 °C.

Die optimale temperatuur en de range eromheen (-11 tot +15 °C) blijkt bovendien te zijn afgelopen 6000 jaar niet of nauwelijks veran-

▲ Uitbreiding warme gebieden in 2070. In bruin de zones waar het te heet wordt om te wonen.

derd. Dat leidde tot de vervolgvraag wat de opwarming van de aarde met dat leefgebied doet. Scheffer en zijn internationale

'We hebben een soort sociale gevoeligheid voor opwarming berekend'

team (waarin een archeoloog, sociaal geograaf en klimaatwetenschapper) kijken daarbij 50 jaar vooruit.

Zonder forse reductie van broeikasgassen heeft in 2070 19 procent van het aardoppervlak Sahara-achtige

jaargemiddelde temperaturen van boven de 29 °C. Daar leeft dan een derde van de wereldbevolking. Het gaat om het noorden van Zuid-Amerika, Australië en Afrika, evenals heel India en Zuidoost Azië. Scheffer: 'India zit nu al tegen de grens aan van wat nog mogelijk is.'

SOCIALE GEVOELIGHEID

Ook minder extreme klimaatscenario's leveren verontrustende cijfers op. Zelfs als de temperatuurstijging door allerlei maatregelen beperkt blijft, zullen nog steeds 1,5 miljard mensen te heet wonen. Die boodschap klinkt als een alarmbel. Scheffer bekijkt het liever van de positieve kant. 'Je kunt ook zeggen dat bij iedere graad minder opwarming een

miljard minder mensen in de problemen komen.'

Die centrale boodschap is volgens Scheffer de kracht van de studie. 'De gevolgen van klimaatverandering worden vaak in dollars uitgedrukt. Dit is veel sprekender en is nog nooit eerder gedaan. We hebben een soort sociale gevoeligheid voor opwarming berekend.' Dat die opwarming tot massale migratie zal leiden, staat volgens hem vast. Scheffer weerlegt de kritiek dat uitgaan van het zwartste klimaatscenario alarmistisch is. 'Er worden maatregelen genomen, maar voorlopig stijgt de uitstoot van CO₂ nog steeds. Er zijn bovendien steeds meer signalen dat de aarde veel gevoeliger reageert op die uitstoot dan we dachten.' **RK**

BIO-AANPAK JEUKRUPS IS SCHADELIJK

Biologische preparaten tegen de eikenprocessierups zijn niet zo onschuldig als ze lijken. Ze doden ook alle andere rupsen, zegt buitengewoon hoogleraar Michiel Wallis de Vries van de Vlinderstichting.

Veel gemeenten gebruiken bacteriepreparaten en aaltjes om de eikenprocessierups te bestrijden. De preparaten, die toxinen van bacteriën bevatten, doden ook de rupsen van zo'n honderd soorten nachtvlinders die op dit moment op eiken actief zijn.

Het gebruik van biologisch preparaten heeft volgens Wallis de Vries een grote vlucht genomen: twee van de drie gemeenten gebruikt de preparaten. 'Dat is verontrustend. De preparaten worden zelfs in het buitengebied toegepast'. De hoogleraar plaatst ook vraagtekens bij de effectiviteit van de preparaten. 'Daar is nooit echt onderzoek naar gedaan.' De aanpak moet volgens Wallis de Vries uniformer. 'Wij hebben daarover een brief naar minister Schouten (LNV) gestuurd. Er is meer samenhangend beleid nodig en betere monitoring.' **RK**

ZONNEBRANDCRÈME VOOR BOMEN?!

In Doetinchem smeerden boswachters afgelopen maand beukenbomen in met zonnebrandcrème. Is dat echt nodig? Bomen kunnen immers al miljoenen jaren zonder.

Bart van der Sluis, onderzoeker bij Open Teelten in Randwijk, bestudeerde methodes om bomen te beschermen tegen de zon. 'Zonnebrand bij bomen is sinds tien jaar een probleem', zegt hij. 'Maar dat geldt vrijwel alleen bij boomkwekerijen en in stedelijke gebieden.'

Voorals zware bomen, met grote wortelstelsel, zijn gevoelig voor zonnebrand. Met hun wortels nemen ze water op uit de bodem en laten dat vervolgens door hun stam stromen voor verkoeling. 'Het probleem bij kwekerijen is dat bomen verplant worden', legt Van der Sluis uit. 'Dan is het onmogelijk om het hele

wortelstelsel mee te nemen'. Zonnebrand bij bomen betekent schade aan de bast en aan het groeiweefsel. 'Die schade is nadelig voor de groei, omdat de boom veel energie stopt in het herstellen van die beschadiging', zegt Van der Sluis.

JUTE, LAPPEN EN CRÈME

Dat is de reden dat jonge, pas geplante laanbomen bescherming krijgen. Dat kan met jutenband, rietmatten en textiel. Maar ook de methode die de boswachters in Doetinchem gebruikten - zonnebrandcrème smeren - is prima, blijkt uit onderzoek van Van der Sluis. De witte coating reflecteert het zonlicht en houdt zo de boom koel. 'Zonnebrandcrème gaat niet kapot en is ook niet gevoelig voor vandalisme.' Bovendien slijt die verf langzaam weg, waardoor de boom geleidelijk went aan de warmte. **📺 NvtWH**

Foto: Omroep Gelderland

WUR MAAKT DOCU OVER TEXELSE WALVISWAART

Maandag 18 mei gaat online een door WUR-onderzoekers gemaakte documentaire in première over museum 't Walvisvaarders Huisje op Texel.

De film, een etnografische documentaire, is gemaakt door Loes Witteveen en Pauline van Tuyll van de leerstoelgroep Milieubeleid. De productie maakt onderdeel uit van het Europese project Pericles, dat nieuwe manieren wil vinden om maritiem erfgoed duurzaam te beheren en behouden. Witteveens specialisme is de ontwikkeling en toepassing van visuele methoden in onderwijs en onderzoek. Film en fotografie staan daarbij centraal. Met haar collega's koos ze ervoor om de geschiedenis van de Texelse walvisvaart in beeld te brengen. Centraal in de film is recent ontdekte geschiedenis van een huisje in de Herenstraat van Den Hoorn.

't Walvisvaarders Huisje is sinds kort een particulier museum. Die geschiedenis wordt verteld aan de hand van de verhalen van de huidige eigenaresse Annetje Capitein-Bendien en de Texelse visserijvrouw en historica Ineke Vonk. Tijdens haar studie ontdekte Vonk de geschiedenis van het huis en haar bewoners.

De nadruk op het verhaal van beide vrouwen maakt de film tot een etnografische documentaire. Witteveen: 'Beide vrouwen vertellen vanuit hun eigen perspectief. Het draait om hun verhalen. Het observeren en beschrijven van de situatie, dat is etnografie.' Aardig detail: Vonk ontdekt gaandeweg zelf over walvisvaardersbloed te beschikken. Haar verre voorvaders jaagden op walvissen. **📺 RK**

De docu verschijnt maandag op www.youtube.com/enpwageningen

EN DE WINNAAR IS... AURORA

Het nieuwe onderwijsgebouw gaat Aurora heten, naar de Romeinse godin voor de dageraad. Studente Annemiek van Kessel bedacht de naam.

Volgens Van Kessel verwijst de naam naar het open karakter van het nieuwe onderwijsgebouw dat aan de westelijke rand van de campus wordt gebouwd. 'Ik vind dit een toepasselijke naam omdat het gebouw gekenmerkt wordt door daglicht in alle ruimtes. Aurora zorgt

ervoor dat het zonlicht zo veel mogelijk plekken in het nieuwe gebouw kan bereiken', schrijft ze in de bijgeleverde motivatie.

Van Kessel was niet de enige die op Aurora uitkwam. Liefst zestien van de 840 goedgekeurde inzendingen stelden Aurora voor. 'Twee van de vier juryleden kozen onafhankelijk van elkaar voor de inzending van Van Kessel bij het opstellen van hun shortlist', licht jurysecretaris Eddy Teenstra toe. De naam scoorde daarna ook in de andere stemron-

des hoge ogen en kwam uiteindelijk bij de beste twee terecht.

De jury droeg die twee namen voor aan de raad van bestuur, die uiteindelijk de keuze heeft gemaakt. De nummer twee wordt niet bekend gemaakt. 'Dat levert alleen maar gedoe op', zegt Teenstra. 'Bovendien hebben we maar één naam nodig.' Overigens

krijgen de vijftien verliezende Aurora's een mail met toelichting op de selectie. Van Kessel krijgt 250 euro en een oorkonde. **📺 RK**

BETERE HOKKEN GEVEN 'BETERE' VARKENS

Varkens die opgroeien in een verrijkte omgeving – een groter hok met bijvoorbeeld stro en zaagsel – groeien sneller, zijn weerbaarder en gaan beter om met teleurstellingen, concludeert promovendus Lu Luo.

Voor het eerst werden de langetermijneffecten op varkens van een verrijkt hok vergeleken met een gangbaar 'kaal' hok. Daarbij beoordeelde Luo niet alleen hun gedrag, maar ook hun groei, immuunsysteem en emotionele toestand.

Luo ontdekte dat 'verrijkte' varkens andere gehalten aan natuurlijke antilichamen hadden dan gangbare varkens, waardoor ze vermoedelijk beter reageren op infecties. Haar ontdekking sloot aan bij eerder onderzoek van Ingrid van Dixhoorn, die vond dat verrijkt gehuisveste varkens betere weerstand hebben tegen het PRRS-virus.

Een ander belangrijk pluspunt is dat de verrijkte varkens beter kunnen omgaan met het

spenen, als ze worden gescheiden van hun moeder. Na het spenen aten ze beter en groeiden ze sneller dan de varkens in een kale omgeving. Bovendien vertoonden de verrijkte varkens minder tekenen van stress en konden ze beter met teleurstellingen omgaan.

SPELEN

Luo voerde haar onderzoek uit op de Wageningse campus met 32 groepen varkens.

Een kwart van de varkens was gehuisvest in een verrijkt of kaal hok, een kwart verruilde na 7 weken de kale voor de verrijkte omgeving en nog eens een kwart ging de omgekeerde weg. De varkens die van een verrijkt naar een kaal hok gingen, leken meer gestrest en begonnen schadelijk gedrag te vertonen zoals staarten oorbijten, terwijl de varkens in de verrijkte omgeving dit niet of

nauwelijks deden. Ook bleek dat varkens die verkastten van een rijke naar een arme omgeving slechter af waren dan de varkens die continu in een kaal hok zaten. Daarentegen vertoonden de varkens die 'promoveerden' van een kaal naar verrijkt hok, langdurige tekenen van verbeterd welzijn. Ze speelden meer en gingen meer op onderzoek uit. **AS**

FOTO: SHUTTERSTOCK

ZONDER SCHOOLMAALTIJD NEEMT DE HONGER TOE

Nu de scholen in vrijwel alle ontwikkelingslanden gesloten zijn door de coronacrisis, hebben de kinderen geen toegang meer tot schoolmaaltijden. Dat leidt tot meer ondervoeding in veel landen, concludeert een team van Wageningse ontwikkelingsdeskundigen.

Het Wageningse onderzoeksteam vroeg collega's in achttien ontwikkelingslanden in Azië, Afrika en Latijns-Amerika wat zij merkten van de invloed van de coronacrisis op de voedselvoorziening. Daaruit blijkt dat de coronamaatregelen vooralsnog geen directe invloed hebben op de voedselproductie. Wel verergert corona de opdoemende voedselcrisis in de Hoorn van Afrika als gevolg van de sprinkhanenplaag.

De toegang tot voedsel dreigt voor veel mensen sterk af te nemen, constateren de onderzoekers. De coronamaatregelen bemoeilijken de import van basisvoedsel als graan, rijst, mais en aardappel en dat

FOTO: CGS PHOTO / SHUTTERSTOCK.COM

Met name jonge mannen en vrouwen in de steden zijn hun baan kwijt

vermindert de voedselzekerheid in veel Afrikaanse voedselimporterende landen. Verder neemt de beschikbaarheid van groenten en fruit in grote steden af, waardoor het dieet eenzijdiger dreigt te worden.

BANEN

De coronacrisis tast vooral het midden- en kleinbedrijf en de informele markten in ontwikkelingslanden aan en dat gaat ten koste van veel banen in die sector. Met name jonge mannen en vrouwen in de steden zijn hun baan kwijt. Mogelijk stimuleert de coronacrisis regionale voedselproductie en kortere voedselketens in ontwikkelingslanden, stellen de onderzoekers. Maar als de crisis aanhoudt, kan de voedselproductie

op het platteland ook in gevaar komen door minder goede toegang tot zaden en kunstmest en gebrek aan arbeidskrachten.

HONGER

De onderzoekers zien dat meerdere Aziatische landen de problemen proberen op te vangen met het uitdelen van voedsel en geld. Maar deze ondersteuning bereikt de meest kwetsbare groepen – vluchtelingen en arbeiders in de informele sector – veelal niet. In Afrika ontbreken dit soort steunmaatregelen vaak. Daarom zal het aantal arme mensen met honger in krottenwijken sterk toenemen, verwachten de onderzoekers. Het onderzoek werd afgelopen maand uitgevoerd door de ontwikkelingseconomen Els Lecoutere en Marrit van den Berg, voedingskundige Inge Brouwer en Ruerd Ruben, hoogleraar Impact Analyse van Voedselsystemen. Ze hielden een enquête onder 31 deskundigen in 18 ontwikkelingslanden. **AS**

EERST LOKKEN, DAN DODEN: DE MALARIAMUG IN DE VAL

Promovendus Victor Mwingira heeft een nieuwe methode ontdekt om malariamuggen te bestrijden. Die methode gebruikt een combinatie van lokstoffen en biologische bestrijdingsmiddelen: het zogenaamde *lure and kill* systeem.

De malariebestrijdingsmethode richt zich op vrouwtjesmuggen en haar eitjes. Vrouwtjesmuggen kiezen zeer nauwkeurig een broedplaats voor hun eitjes, op basis van geur. Mwingira slaagde erin die aantrekkelijke geur te achterhalen en verleide vrouwtjesmuggen daarmee om hun eitjes te leggen op een plek met bestrijdingsmiddelen. 'Op die manier groeien de larven niet uit en kunnen we greep krijgen op de larvenpopulatie', zegt promotor Willem Takken, hoogleraar entomologie.

ZIEKTEVERSPREIDER TERUGDRINGEN

Malariamuggen verspreiden een malaria-veroorzakende parasiet. Jaarlijks sterven ruim 400.000 mensen wereldwijd aan de gevolgen daarvan. Wetenschappers verwachten dat dit aantal zal stijgen door klimaatverandering en de toenemende resistentie van de malariaparasiet tegen de huidige medicaties. Het terugdringen van de ziekteverspreider, de malariamug, zou een oplossing kunnen zijn. Een vrouwtjesmug legt haar eitjes in water en de geur ervan vertelt haar welk plekje veilig en geschikt is. Mwingira ontdekte dat een plek met andere muggeneitjes of jonge larven een aantrekkelijke locatie is. De larven geven een bepaalde, aanlokkelijke geur af: een lokstof. De geur van volwassen - vijf dagen oude - larven is daarentegen afstotelijk voor vrouwtjesmuggen. 'Dat komt omdat volwassen larven de jonge opeten', legt Takken uit. 'Daar wil je als moeder je eitjes niet bij leggen'.

LOKSTOFFEN

Mwingira identificeerde de geurstoffen in het laboratorium. Hij liet muggenlarven opgroeien in een steriele bak met water en visvoer. Via absorberend materiaal zoog Mwingira de geproduceerde geuren af en

bepaalde de chemische samenstelling ervan. Het bleken bekende, commercieel verkrijgbare, chemische stoffen te zijn. Een gedragsstudie in een laboratoriumkooi toonde aan dat muggen reageerden op de chemische geurstof. 'Daarmee toonden we voor de eerste keer aan dat die stof een gedragsrespons veroorzaakt bij deze insecten', zegt Takken.

Vervolgens reisde Mwingira af naar Tanzania voor een veldstudie. Hij creëerde een muggenbroedplaats met bakjes water in een dorp waar veel malariamuggen aanwezig waren. Sommige bakjes bevatten de lokstof en andere de afstotelijke geur van volwassen larven. Zoals verwacht, legden de muggen hun eitjes in de bakjes met lokstof en ontweken de bakjes met de afstotende geur.

In een vervolgstudie voegde Mwingira een biologisch bestrijdingsmiddel toe aan de bakjes water met lokstof. 'We zagen dat de muggen nog steeds hun eitjes legden in het water met de lokstof, ook wanneer het bestrijdingsmiddel bevatte', zegt Takken. De eerste resultaten van de veldproef in Tanzania zijn hoopgevend. 'Nu is het belangrijk om een vervolgonderzoek te starten in een groter gebied', zegt Takken. 'Dan kunnen we meten of de muggenpopulatie daadwerkelijk afneemt' **BNvW**

Victor Mwingira promoveert op 19 mei via Skype vanuit Tanzania bij Willem Takken en Marcel Dicke, hoogleraar entomologie.

VISIE

'Quarantaine bakken is aanstekelijk'

Heel Holland bakt. Korenmolens kunnen de drukte niet aan en meel en gist zijn moeilijk te verkrijgen. 'Het quarantainebakken is aanstekelijk', vertelt WUR-consumptiesocioloog Hilje van der Horst.

Waarom zijn we zo verwoed aan het bakken?

'Het feit dat we geacht worden zo min mogelijk naar de winkel te gaan heeft dit waarschijnlijk getriggerd. Mensen doen daarom voor langere tijd inkopen. Een van de dingen die je dan misloopt is vers brood. Thuisbakken is een praktische oplossing; gist en ook broodbakmachines waren binnen no-time uitverkocht. Vervolgens werden deze baksels gedeeld op sociale media. Op Instagram en Facebook laten mensen zich graag van hun beste kant zien, bijvoorbeeld met vakantiefoto's of sportfoto's. Als thuisbakker zeg je: kijk mij goed bezig zijn. Ik zit thuis maar ik ben actief en ik doe iets waardoor ik minder vaak de deur uit hoef en dat is goed. Daarnaast kost broodbakken veel tijd en die hebben veel mensen normaal gesproken niet.'

Is dit thuisbakken niet al langer een trend?

'De algehele trend is dat we juist graag maaltijden willen die snel op tafel staan en daar spelen die broodbakmixen op in. Verder zien we steeds meer interesse ontstaan voor ambachtelijke en lokale producten. Producten die terug gaan naar de basis, zonder toevoegingen - men wil weten wat er in zit. Maar dat hoeven we niet per se zelf te maken. Bij de thuisbakkers zie je ook die stromingen terug. Een deel van de mensen doet het vooral uit praktische overwegingen en gebruikt broodbakmix en een broodmachine. Een ander deel gaat aan de slag met zuurdesem en kneedt zelf, wat een tijdrovend en lastig proces is. Deze mensen vinden het leuk om een nieuwe vaardigheid te leren en soms ontlenuen ze er ook status aan, want een goed brood produceren is nog niet zo gemakkelijk.'

Zie je nog andere effecten van de corona uitbraak?

'De manier waarop we onze tijd vullen is ingrijpend op zijn kop gezet. Ik ben benieuwd of we op lange termijn nog effecten gaan zien. We zijn gewend ons leven alsmat vuller te stoppen met spullen, activiteiten en ervaringen. Nu onthaasten we noodgedwongen en ontstaan er nieuwe routines. Misschien een goed moment om ons af te vragen hoe gelukkig we worden van die overvolle levens.' **TL**

‘FOCUS NIET ENKEL OP VOEDSELVEILIGHEID’

Om de voedselkwaliteit te verbeteren moet een goed compromis worden gezocht tussen voedselveiligheid en kwaliteit. Dat bepleiten Tiny van Boekel, emeritus hoogleraar Product Design & Quality Management en zijn medeauteurs.

‘De voedingsmiddelenindustrie is de afgelopen eeuw gericht geweest op microbiële veiligheid’, zegt Van Boekel. ‘Dat is begrijpelijk: voedselbederf en voedselvergiftiging zijn historisch gezien het belangrijkste probleem. Voedselveiligheid is de gouden standaard geworden. Maar inmiddels hebben we voedsel heel veilig gemaakt en weten we meer over andere aspecten van voedselkwaliteit, zoals gezondheid, voedingswaarde en duurzaamheid.’

CONSERVATIEF

Toch ziet Van Boekel dat binnen de wetenschap en industrie een vrij conservatieve houding heerst. ‘Dat is begrijpelijk: als iets werkt, waarom zou je er dan aan sleutelen? Maar ook jammer. Neem het aanzuren van producten om bacteriegroei te remmen. Het werkt, maar vervolgens moet je suiker toevoegen om de smaak goed te krijgen, wat weer minder gezond is.’

Van Boekel en zijn collega's pleiten ervoor dat dit soort afwegingen meegenomen worden om tot een gebalanceerde keuze te komen bij innovatie. Ze denken dat voedselveiligheid te vaak prioriteit krijgt ten koste van andere aspecten. Wetenschappers en industrie zouden zich moeten afvragen of het mogelijk is om deze andere aspecten van voedselkwaliteit te verbeteren, zonder dat dit ten koste gaat van de veiligheid. Ze publiceerden hun Opiniestuk in *Current Opinion in Food Sciences*.

WETGEVING REMT INNOVATIE

Kern van het probleem is volgens Van Boekel dat wetgeving achter de feiten aanloopt en daarmee nieuwe ontwikkelingen in de weg staat. ‘Neem de ondernemer die werkt aan een nieuwe technologie om melk te pasteuriseren. Deze *pulsed electric field* technologie doodt micro-organismen, maar laat in tegenstelling tot bij verhitten - de eiwitten en vitamines intact. Omdat het meten van bacteriën in melk veel tijd kost, worden in plaats daarvan bepaalde enzymen gemeten, die net als de bacteriën kapot gaan door verhitting, om te zien of melk voldoende verhit is. De *pulsed electric field technologie* doet echter niets met enzymen en dus heeft

FOTO: SHUTTERSTOCK.COM

de test geen zin, maar hij is wel wettelijk verplicht. Nieuwe manieren van conserveren kunnen zichzelf lastig bewijzen als de wette-

Wettelijke standaarden zitten vernieuwingen in de weg

lijke standaard verhitting blijft. Wetgeving is belangrijk, maar soms is deze te rigide.’

FOCUS OP VEILIGHEID

Voedselveiligheid moet volgens Van Boekel altijd voorop staan, maar er is ruimte om andere kwaliteitsaspecten van voedsel te optimaliseren. ‘Het is belangrijk om nieuwe modellen te ontwikkelen die ook aspecten als voedingswaarde en duurzaamheid meenemen. We hebben betere technieken en krachtige computers waarmee we veel meer aspecten van voedselkwaliteit kunnen modelleren. We zouden die modellen beter moeten integreren en aan elkaar koppelen. Ik heb niet het idee dat die mogelijkheid goed bij bedrijven, en ook niet bij universi-

teiten, doordringt. Die primaire focus op voedselveiligheid zie je nog steeds terug in studieboeken en studenten worden daar ook nu nog mee opgeleid.’

NIEUWE MANIER VAN DENKEN

Daarbij doen ze een oproep aan zowel wetenschap als bedrijfsleven en wetgevers. ‘Bedrijven zouden bijvoorbeeld meer gegevens kunnen delen. Nu wordt dat veelal niet gedaan, mede vanwege bedrijfsgeheim, terwijl er wel een gezamenlijk belang is. Het is best mogelijk om precompetitief samen te werken, zoals het Top Institute Food and Nutrition al heeft laten zien.’

De wetgever zou volgens Van Boekel met behulp van nieuwe wetenschappelijke inzichten de regels opnieuw onder de loep kunnen nemen en actief mee kunnen denken hoe innovatieve ideeën daarin passen. Het is volgens hem geen gemakkelijke uitdaging. ‘De overtuiging dat voedselkwaliteit enkel om veiligheid draait zit diep geworteld. Maar om Einstein te parafraseren: We need to find new ways of thinking to deal with the problems caused by the old way of thinking.’ TL

STOF IN BASILICUM, VENKEL EN ANIJS BESCHADIGT DNA

Estragole, een stof die van nature voorkomt in verschillende kruiden en specerijen zoals basilicum, steranijs en venkel, veroorzaakt DNA-schade die mogelijk kan leiden tot kanker. Zo ontdekte promovendus Shuo Yang van Toxicologie.

'Eerdere studies laten zien dat estragole kan leiden tot tumoren bij knaagdieren', vertelt Yang. 'Sindsdien is het verboden als voedseladditief, maar het komt nog wel van nature voor in diverse voedingsmiddelen.' Estragole wordt in de lever omgezet tot 1'-sulfoxyestragole. Deze metaboliet bindt aan DNA en daarmee vormt het zogenaamde DNA-adducten. Yang: 'Als deze niet op tijd worden gerepareerd door de cel, dan hopen ze zich op in het DNA. Dat heeft invloed op bijvoorbeeld de celdeling, waardoor kanker kan ontstaan.' Yang heeft in deze studie echter niet gekeken naar tumorvorming, enkel naar het effect op DNA-niveau.

GEEN REPARATIE

Uit eerder onderzoek is gebleken dat deze DNA-adducten langer aanwezig blijven en dat ze mogelijk niet herkend worden door het reparatiemechanisme van de cel. Yang onderzocht de structurele veranderingen die optreden in de

dubbele helix van het DNA. Daarvoor stelde ze levercellen van ratten bloot aan 50 µM estragole. 'Deze dosering is hoog genoeg om adducten te veroorzaken, maar ook laag genoeg om biologisch relevant te zijn.'

Naast dit celonderzoek gebruikte Yang een computersimulatie om te voorspellen wat er met het

'Estragole kan leiden tot tumoren bij knaagdieren'

DNA zou gebeuren bij adductformatie. 'De resultaten van de simulatie kwamen overeen met de resultaten van onze celexperimenten. We zagen dat de meerderheid van de gevormde adducten geen duidelijke structuurverandering in het DNA veroorzaken. Dat verklaart mogelijk waarom het reparatiemechanisme deze over het hoofd ziet.'

TOPJE VAN DE IJSBERG

Dus voortaan geen basilicum meer op de pasta? De dosering die Yang in haar experiment gebruikte, was vele malen hoger dan de gemiddelde dagelijkse in-

name. Desalniettemin kunnen veranderingen in het DNA wel over tijd ophopen, zeker als ze niet gerepareerd worden. Bovendien gaat het niet om één voedingsbestanddeel: volgens Yang is dit mogelijk pas het topje van de ijsberg. 'We weten nu dat estragole een mogelijk kankerverwekkende werking heeft op levercellen. Maar in ons voedsel zitten veel meer bestanddelen die adductformatie kunnen stimuleren of juist remmen. Dat samenspel zou ik graag verder onderzoeken.' **TL**

Stikstofbeleid kabinet levert 30 procent minder ammoniak op

De stikstofmaatregelen van het kabinet kunnen de ammoniakuitstoot op melkveebedrijven met 25 à 30 procent verlagen, stelt onderzoeker Gerard Migchels van Wageningen Livestock Research.

Vooral de maatregelen om mest aan te lengen met water in de stal en tijdens het uitrijden, leidt tot minder ammoniakuitstoot. Collega's van Migchels voeren momenteel metingen uit hoeveel ammoniakwinst dit oplevert tijdens het uitrijden op zandgrond. Eerder onderzoek van hem op veengrond, waarbij een deel water werd toegevoegd aan 2 delen mest, leverde een ammoniakreductie op van 40 procent. Hij verwacht op zandgrond een reductie van 25 tot 40 procent. De maatregel vraagt water, wat gelet op de huidige droogte een probleem kan zijn. Daarom adviseert Migchels dat de boeren

gaan investeren in wateropslag. 'Elke koe heeft 21 vierkante meter dak. Daarmee kun je hemelwater opvangen.' Het ministerie van LNV gaat geld beschikbaar stellen voor wateropvang in de landbouw. Dat water is ook nodig om water te sproeien op de mestroosters in de stal, zodat ook de ammoniakuitstoot in de stal daalt.

'Je appelleert aan vakmanschap'

Daarnaast wil het ministerie minder eiwit (stikstof) toestaan in veevoer, zodat er minder ammoniak ontstaat. Een goed idee, vindt Migchels, de uitwerking is minder verstandig. 'Het ministerie wil garanties dat de ammoniakdoelen worden gehaald, door wette-

lijk de stikstofgehalten in veevoer te verlagen. Er is een betere methode. Met de Kringloopwijzer bepalen boeren zelf hoe ze het stikstofgebruik reduceren. Je appelleert aan hun vakmanschap, maar je hebt vooraf geen keiharde garanties.'

Migchels denkt dat via dit 'voerspoor' gemiddeld zo'n 10 procent ammoniakreductie mogelijk is. 'Er zijn boeren die efficiënt met stikstof omgaan, maar ook nonchalante boeren die bijvoorbeeld voor de zekerheid teveel eiwit voeren. Die kunnen 20 procent ammoniak reduceren.' Ook de derde maatregel van het ministerie - het stimuleren van de weidegang van koeien - helpt de ammoniakuitstoot te verlagen, zegt Migchels, maar ook dit verschilt per boer. Hij is benieuwd hoe het ministerie van LNV deze richtlijnen gaat verankeren in wet- en regelgeving. **AS**

‘Geld geven is verrassend effectief’

Hoogleraar Ruerd Ruben onderzoekt welk beleid de wereldvoedselvoorziening verbetert. Net voor zijn pensioen evalueert hij welke ingrepen een verschil maken. 'Blanco cheques geven aan regeringen en arme mensen is verrassend succesvol.'

tekst Albert Sikkema foto Harmen de Jong

De coronacrisis veroorzaakt veel leed, maar biedt ook kansen voor wetenschappers die de effecten van beleid onderzoeken, zegt Ruerd Ruben. 'Als er grote druk op een systeem komt, door bijvoorbeeld een epidemie of oorlog, dan loopt de geschiedenis harder. Dan maken overheden sneller beslissingen en zie je ook eerder de effecten van maatregelen. We moeten vaak lang wachten om te zien of een interventie werkt, maar in deze coronacrisis zie je direct de effecten van een lockdown.' De coronacrisis leert Ruben nog iets anders. 'Dit is een gezondheids crisis die ook gevolgen heeft voor ons voedselbeleid. Vooral obese mensen sterven door corona. Het virus grijpt aan op vet. Voedsel moet dus een grotere rol gaan spelen in de volksgezondheid en het verzekeringspakket.' Ruerd Ruben, die in juni met pensioen gaat, heeft 35 jaar onderzoek gedaan naar de wereldvoedselvoorziening. Hij keek met name naar de effecten van beleid op zaken als armoede, ondervoeding en milieu. Hij is hoogleraar Impactanalyse van voedselsystemen bij Wageningen Universiteit en onderzoeksleider bij Wageningen Economic Research.

Waarom moet voedsel een rol spelen in het volksgezondheidsbeleid?

'We hebben dit onderzocht in een gezamenlijk programma van WUR en het International Food Policy Research Institute (IFPRI) in Washington. Als je 1 dollar investeert in betere voeding, levert dat 16 dollar besparing op in de gezondheidszorg.'

Hoe komt dat?

'Een belangrijk winstpunt is minder ondervoeding bij kinderen onder de 5 jaar, want juist ondervoeding bij jonge kinderen leidt tot mindere schoolprestaties, een lagere arbeidsproductiviteit en meer overgewicht – ondervoede mensen lopen een groter risico op overgewicht op latere leeftijd. Het gezondheidsbeleid moet zich dus richten op verbetering van de voeding bij kinderen en moeders.'

‘Als je 1 dollar investeert in betere voeding, levert dat 16 dollar besparing op in de gezondheidszorg.’

Ze hebben vooral beter voedsel nodig en niet meer voedsel?

‘In de jaren tachtig van de vorige eeuw was het idee: we hebben niet genoeg voedsel voor de groeiende wereldbevolking. We denken nu: we kunnen – technisch gezien – voldoende voedsel produceren om iedereen te voeden. Waarom doen we dat dan niet? Hier komen gedrag en beleid in beeld. We weten bijvoorbeeld hoe we de landbouwproductie in Oost-Afrika kunnen verbeteren met *climate-smart agriculture*. De boeren kunnen de productie verbeteren door andere teeltmethoden, maar dat kost veel arbeid. De boeren gaan dan liever een baantje buiten de landbouw zoeken, dat levert hen veel meer op. Dus sluit ons advies niet aan bij hun landbouwpraktijk en overlevingsstrategie.’

Hoe los je dat op?

‘De technologie moet goed aansluiten bij het lokale gedrag, maar ook het overheidsbeleid is heel belangrijk. Het maakt veel uit of de overheid wegen en elektriciteit aanlegt of de ontwikkeling overlaat aan de markt, zoals de laatste dertig jaar populair was in veel landen.’

Je pleit voor integraal ontwikkelingsbeleid. Heb je daar een goed voorbeeld van?

‘De biobased groep van WUR deed onderzoek naar de grote naogst-verliezen van tomaten in Nigeria. Ze zorgden voor goede kratten, zodat er minder tomaten verrotten tijdens het vervoer van de tomaten naar stad. Dat hielp, maar de kratten moesten vanuit de stad terug naar het platteland. Dus toen kwam er een project met groentehandelaren om statiegeld op de kratten te heffen. Toen dat ook lukte, zeiden de tomatentelers: leuk, er worden nu meer tomaten verkocht in de stad; daar willen wij ook van profiteren. Dus toen kwam er een leveringscontract met de boeren met betere voorwaarden. Toen pas was het project klaar. Ze hadden in 1 jaar tijd de technologie, de organisatie en de waardeverdeling geregeld.’

Je werkt aan één probleem met meerdere disciplines?

‘Precies. We werken nu samen met het IFPRI in een onderzoek naar overgewicht met voedingsdeskundigen en voedingstechnologen. Van oudsher werken die niet goed samen, omdat ze van mening verschillen over de

voor- en nadelen van bewerkt voedsel. Die laten we nu, met behulp van de sociale wetenschappen, samenwerken. Het doel is om samen te bepalen wanneer *processed food* van waarde is voor de gezondheid en hoeveel mensen bereid zijn om daarvoor te betalen.’

Toch hebben we nog steeds evenveel ondervoede mensen in de wereld.

‘Dat is onjuist. Twintig jaar geleden waren er nog 1,6 miljard ondervoede mensen in de wereld, inmiddels is dat aantal gehalveerd. Ook is de chronische armoede in de wereld afgenomen. We hebben enorme vooruitgang geboekt.’

Wat heeft het verschil gemaakt?

‘We denken altijd aan meer voedsel. Maar toen we dit onderzochten op het ministerie van Buitenlandse Zaken, bleek de belangrijkste factor: schoon drinkwater. Met schoon drinkwater voorkom je diarree, mensen houden hun eten en noodzakelijke nutriënten binnen.’

Ten tweede werkt begrotingssteun. Dat hebben we een tijdje gedaan in Nederland, we gaven 10 procent van het ontwikkelingsbudget aan overheden van ontwikkelingslanden. Ongeclausuleerd, een blanco cheque. De meeste politici waren er fel op tegen, die dachten dat het geld in de zakken van corrupte bestuurders terecht zou komen. Maar het geld bleek erg effectief te zien; het kwam grotendeels terecht bij gezondheidszorg en onderwijs. Maar de Nederlandse politiek wilde dat niet horen, dus de begrotingssteun werd weer afgeschaft.’

‘Ook verrassend succesvol zijn de *cash transfers* aan de armen. Je geeft een paar maanden lang geld aan mensen met weinig eten. Die mensen steken het geld niet alleen in eten, maar verbeteren ook hun handeltje of hun dak, zodat ze minder ziek worden. Dit programma van de Wereldbank in Noord Ethiopië was zeer succesvol en wordt nu in meer dan dertig landen toegepast.’

Wat werkt niet?

‘Landhervormingen. Dat hebben we gestimuleerd in Latijns-Amerika; je verdeelt land van de grote landheren onder de kleine boeren. Dat leidde niet tot betere inko-

‘Je hebt een goed geoliede voedselketen nodig en dat begint met infrastructuur’

mens van de kleine boeren. De landheer raakte dan wel zijn land kwijt, maar niet zijn macht. Hij ging naar de boeren toe en vertelde: voor handel en krediet heb je mij nodig, dus nog steeds verdween het meeste geld in de zakken van de landheer. Een landhervorming is niet genoeg, bleek uit onze evaluatie. Je moet ook boerencoöperaties opzetten en het bankstelsel hervormen, zodat de kleine boeren kredieten kunnen krijgen. En soms moet je de landheren uitkopen. Ze moeten van het toneel verdwijnen.’

‘Wat ook niet goed werkt, zijn keurmerken. Ik heb aan de wieg gestaan van het Max Havelaar-keurmerk en later grootschalig veldonderzoek gedaan naar de effecten daarvan voor de boer. Aanvankelijk namen de inkomens van de boeren toe, maar dat initiële voordeel ging snel verloren. Al heel snel gingen ook de niet-gecertificeerde boeren de voorgestelde verbeteringen in teeltmethoden toepassen. Bovendien waren er veel meer boeren gecertificeerd dan dat de markt aan producten kon opnemen. Daardoor daalden de inkomsten van de Fairtrade-boeren weer.’

De afname van ondervoeding en armoede in de wereld komt toch door de geweldige ontwikkeling van China?

‘Dat klopt, de honger en ondervoeding is met 800 miljoen mensen gedaald en de helft van die mensen wonen in Zuidoost Azië in landen als India, Bangladesh en Indonesië. In Afrika is de ondervoeding nauwelijks verminderd. Wat China heeft gedaan is voorwaarden scheppen voor de voedselvoorziening door op grote schaal wegen en elektriciteit aan te leggen. Dat is heel belangrijk. In Nigeria komen de voedselketens met gekoeld voedsel niet van de grond, omdat de elektriciteit schaars en onbetrouwbaar is. De Chinese overheid versterkt de markt, terwijl je in Afrika als ondernemer overal voor moet betalen. Dat neemt het ondernemerschap weg. En dat is heel belangrijk.’

Waarom?

‘Armoedebestrijding is voor het grootste deel het opbouwen van ondernemingscapaciteit. De hosselende kleine boer, die wat voedsel produceert en hier en daar een klus doet, moet in beweging komen. Die moet kunnen uitbreiden, in voedsel, in reparaties of wat dan ook. De kleine boeren, waar veel Wageningers zo’n sympathie voor heb-

ben, die moeten ondernemend worden, uitbreiden en mechaniseren. Je kunt een stad als Lagos, met 10 miljoen inwoners, niet voeden met alleen kleine boeren. Je hebt een goed geoliede voedselketen nodig en dat begint met infrastructuur, zoals de ontwikkeling van China ons leert.’

Zit Wageningen nog teveel in de landbouwhoek?

‘Vroeger wel, toen zaten de onderzoekers veel meer in hokjes dan nu. De jonge generatie denkt beter op het niveau van voedselsystemen, merk ik. Ze schakelen snel tussen disciplines en snappen dat de interacties tussen sectoren heel belangrijk zijn.

De oudere generatie mist die bredere blik soms nog wel. Wageningers hebben de neiging om samenwerking te zoeken met het landbouwministerie in ontwikkelingslanden. Maar dat is nu net het minst belangrijke ministerie in veel landen. Je moet met het ministerie van Financiën, Infrastructuur of Gezondheid om tafel, want daar zit het geld en de power om slimme interventies te regelen waar ook de voedselvoorziening een rol speelt.’

RUERD RUBEN

Ruben werkte bij de Vrije Universiteit in Amsterdam, Wageningen University, Radboud Universiteit en het ministerie van Buitenlandse Zaken. Momenteel is hij hoogleraar Impactanalyse van voedselsystemen bij Wageningen Universiteit & Research en onderzoeksleider bij Wageningen Economic Research. Verder werkt hij als fellow bij het internationale onderzoeksinstituut IFPRI in Washington en schrijft hij, samen met hoogleraar Eric Smaling, een rapport over voedseltransities voor de Food Systems Summit van de VN die in 2021 zal plaatsvinden. Ruben wordt gezien als een internationaal expert voor ontwikkelingsvraagstukken.

CAMPUS PLAZA ONTWAAKT

Sinds de lockdown is heel de horeca op de campus in de greep van de coronacrisis. Heel de horeca? Nee, een kleine ambachtelijke frietenbakker houdt dapper stand. Voor de achterblijver op de campus bakt Derk Joosten van woensdag tot zaterdag zijn frieten. Langzamerhand krijgt hij navolging. Inmiddels zijn ook Doppio en Subway weer open. Behalve Joosten is ook boekhandel Ako de hele periode open gebleven. **RK**, foto Guy Ackermans

▲ Bent en Antonia Elvers en hun dochter Nanda Elias.

Borstvoeding tijdens de bachelor

Een kind grootbrengen terwijl je studeert is een aardig staaltje multitasken. *Resource* sprak vier studenten die het avontuur aangingen en die nu regelmatig brak in de collegezaal zitten door een huilende baby in plaats van een iets te gezellig feestje. Student en baby: gaat dat wel samen?

tekst Coretta Jongeling

Bent, masterstudent Organic Agriculture en Antonia Elvers, masterstudent Environmental Sciences, kregen acht maanden geleden Nanda Elias. Antonia: 'Ik had gelukkig een makkelijke zwangerschap, ik heb zonder problemen stage gelopen tot twee maanden voor de geboorte. Nu doe ik een ochtendvak en hou de rest van de dag vrij.' Bent is bezig met zijn thesis. 'In het begin dachten we: we delen gewoon de dag in tweeën, zodat we allebei vier uur kunnen werken. Dat bleek onmogelijk. Thuiswerken is niet zo productief: je bent druk met koken, schoonmaken, er is babyzwemmen. Ik zit regelmatig in het weekend te werken.'

GEKKENWERK

Bachelorstudent Remi (die niet met zijn achternaam in *Resource* wil) kreeg bijna een jaar geleden een zontje. Ook hij wisselt het studeren en zorgen af. 'Voor ons

kwam de geboorte eind mei perfect uit. Daarna stond de vakantie voor de deur en hadden we twee maanden om van hem te genieten. Nu studeren mijn vriendin en ik om en om. Ik heb nu twee fulltime periodes, maar ben periode drie en vier thuisgebleven. Ik had alleen wat herkansingen. Leren was wel pittig trouwens. Tegelijk oppassen en studeren is een illusie. We hebben allebei vertraging opgelopen.'

'Tegelijk oppassen en studeren is een illusie'

Tshering Choden kwam twee jaar geleden naar Wageningen met haar dochter Dechen, die toen zes was. Eind vorig jaar rondde ze haar master Plant Sciences af, in minder dan twee jaar. 'Achteraf gezien was dat gekkenwerk. Ik weet niet hoe ik dat gedaan heb. Ik ben wel gedisciplineerd aangelegd, ik heb nog nooit een vak niet gehaald. En voor mijn thesis heb ik de zomer doorgewerkt. Maar vaak was ik de hele dag aan het rennen van de kinderopvang naar college en weer terug, en tegen de tijd dat Dechen in bed lag om half negen moest ik nog studeren. Time management is een essentiële vaardigheid als je studeert met een kindje en je moet erg gemotiveerd zijn.'

EERSTE HULP BIJ KINDEREN KRIJGEN

WUR heeft een website voor studenten-met-kind, met informatie over begeleiding en financiële hulp zoals kinderopvangtoeslag. 'Als je studievertraging oploopt door je zwangerschap, kan je daarvoor financiële ondersteuning (FOS) aanvragen', zegt decaan Nadja Schmiemann. 'Dat gaat om maximaal vier maanden, maar alleen als je daadwerkelijk vertraging hebt opgelopen.' Nederlandse studenten kunnen zich ook tijdelijk uitschrijven. In die 'studiepauze' betaal je geen collegegeld en als je weer wilt beginnen kan dat op elk gewenst moment. Voor buitenlandse studenten ligt een pauze lastiger, omdat ze dan hun visum kwijtraken.

Tshering: 'Toen ik mijn visum wilde aanvragen kreeg ik meteen te horen dat de universiteit me niet zou helpen met een visum geregeld voor mijn kind. Niet bepaald harte-

lijk. Mijn man is Nederlands en die heeft me geholpen, maar veel andere studenten krijgen geen hulp. Ik ken studenten die daardoor hun kindje niet konden meenemen, wat erg moeilijk is.'

Remi heeft weinig problemen ervaren. 'De uni is redelijk flexibel. Na het eerste jaar kan je je rooster zelf indelen en de communicatie met docenten verloopt goed. Mijn vriendin ervaart meer problemen bij haar studie tandheelkunde. Ze heeft veel practica en mag niks missen. Ik wil niks gemeens zeggen over tandartsen maar eh... ze zijn daar minder meedenkend.'

▲ Tshering Choden en haar dochter Dechen.

'Ze hebben geen plek waar je met je kindje mag wonen'

Schmiemann: 'Meestal is het opschuiven van deadlines of een andere indeling van vakken hier in Wageningen niet zo'n probleem en kan dat rechtstreeks met de docent besproken worden. Ik maak zelden mee dat studenten tegen onwil aanlopen. Het grootste probleem hier is wat mij betreft dat Forum nog steeds geen goede kolfruimte heeft. Die zit ergens verstopt in de kelder achter de fietsstalling.'

Wanneer je een baby verwacht, is een woning vinden en behoorlijke uitdaging. Een eenpersoonskamer vinden is al pittig, laat staan een plek voor meer mensen. Daar liepen ook Bent en Antonia tegenaan. Bent: 'We zijn naar Idealis geweest maar daar voelden we ons totaal niet ondersteund. Als je een PhD doet kan je je inschrijven voor een gezinsappartement maar als je nog studeert, hebben ze geen enkele plek waar je met je kindje mag wonen. Ze zeiden meteen dat ze ons niet konden helpen en dat we op de particuliere woningmarkt iets moesten zoeken.' 'In principe hebben wij inderdaad geen geschikte woonruimte voor gezinnen', zegt Marisca Wind van Idealis. 'Wij zijn een studentenhuusvester, dus hebben voornamelijk kamers waar één persoon in kan. Als een bewoonster zwanger raakt, gaan wij samen op zoek naar een passende oplossing. Wij schakelen dan ook hulp in van andere partijen, zoals de Woningstichting. We vinden het jammer dat deze studenten een slechte ervaring hebben gehad, daar herkennen we ons niet in. We proberen alles te doen wat in onze macht ligt om te helpen in dit soort gevallen.' De universiteit laat weten niet te helpen bij het zoeken naar woonruimte. Het advies is zo vroeg mogelijk te beginnen aan de zoektocht.

STUDENTENLEVEN?

Je studentenleven delen met een kindje is vooral hard werken en goed plannen, zo lijkt het. Zit er ook nog wel eens een feestje in? Tshering: 'Niet echt! De avonden en week-ends zijn vooral voor mijn gezin. We nodigen wel vrienden uit bij ons thuis.' Voor Remi is er niet veel veranderd. 'We woonden al samen voor we een kindje kregen en het was niet zo dat ik toen drie keer in de week ging feesten. Het studentenleven ontdekken heb ik al eerder gedaan.' Antonia: 'Ons leven is anders dan dat van de gemiddelde student. Maar we zijn blij dat we nu een kindje hebben gekregen. We genieten er echt van. Als je jong bent ben je veel flexibeler dan wanneer je vast zit aan een baan.'

WILLEN WE WEL TERUG

Thuiswerken blijft waarschijnlijk tot september het devies. WUR-medewerkers zullen het nog even uit moeten zingen aan de keukentafel, op zolder of in hun thuishkantoor. Misschien lastig, misschien wel fijn. Willen we eigenlijk nog wel terug?

tekst Tessa Louwerens, Albert Sikkema, Roelof Kleis illustratie Henk van Ruitenbeek

Hilje van der Horst

universitair docent
Consumptie en Gezonde
Levensstijl

'Ik werk normaal gesproken twee dagen per week thuis. Het is heerlijk om even rustig te werken en

het huis voor mijzelf te hebben. Alleen thuiswerken is nu wel danig verstoord met partner en kinderen thuis. Wat ik wel fijn vind, is dat ik nu nieuwe routines heb ontwikkeld. Voorheen wilde ik graag elke dag een stukje wandelen, maar dat kwam er vaak niet van. Nu loop ik tijdens de lunch altijd hard en ik hoef niet na het werk te haasten om in twintig minuten het eten op tafel te hebben omdat mijn kind kort daarna nog naar sportles gaat. **Die rust is fijn en ik ben wel bang dat ik deze nieuwe routines kwijtraak als alles weer "normaal" is.** Wat ik mis zijn mijn collega's en het online overleggen is vermoeiend. Waar ik normaal prima de hele dag ieder half uur een student kan spreken lukt mij dat niet via Skype. Wat ik wel leuk vind is dat we met ons team regelmatig online koffie drinken met steeds wisselende samenstelling. Zo heb ik veel collega's beter leren kennen.'

Marloes Kraan

onderzoeker Wageningen
Marine Research

'Voor mij is thuiswerken niet nieuw, dat deed ik al 1 à 2 dagen per week. Ik werk normaal wekelijks een dag in IJmuiden, een dag in Den Haag en een dag in Wageningen. Nu ik op eens alleen thuiswerk heb ik meer tijd omdat ik

G NAAR DE CAMPUS?

geen reistijd en reisgedoe meer heb, dat is op zich lekker. Ook loopt mijn werk bij de verschillende WUR-onderdelen nog meer door elkaar. Mijn gevoel dat ik elke dag aan het simultaan-schaken ben, is alleen maar toegenomen. Ook omdat ik dagelijks mijn man en kinderen 'op de werkvloer' heb. **Dus geef mij maar weer de normale situatie. De afwisseling tussen naar werk gaan en thuis werken, zonder familie in huis, is fijn.** Ik mis mijn collega's en de ontmoetingen met bijvoorbeeld vissers en medewerkers van het ministerie of van NGO's. Door elkaar te zien en spreken blijf je toch makkelijker op de hoogte. Je hoort nu minder wat er speelt, je stemt minder makkelijk af en je springt minder makkelijk bij of ergens op in.'

Myrthe Gilbert

onderzoeker bij Diervoeding

'Thuiswerken gaat beter dan ik dacht. In het begin zat ik met mijn laptopje aan de keukentafel, maar dat heb ik aangepast. Veel werk kan ik online doen en we houden goed contact op de leerstoelgroep via Skype, waarbij we ook de sociale aspecten uitwisselen. Tot de coronacrisis werkte ik altijd op de campus, maar ik denk dat ik voortaan vaker een dag thuis wil werken. **Dat neemt niet weg dat ik voor mijn werk vaak op de campus moet zijn, want ik doe onderzoek met dieren.** Een van de proeven die ik zou doen, is uitgesteld, omdat de proef niet meer haalbaar was door de coronamaatregelen. Een andere proef, uitgevoerd door een promovendus, kon ik gelukkig online begeleiden. Maar de basis van mijn werk blijft op de campus.'

Fred Albers

controller bij Plant Sciences Group

'Fulltime thuiswerken is me meegevallen. De WUR-faciliteiten voor thuiswerken zijn prima en als controller kan ik prima alles thuis doen. Maar ik mis de sociale contacten en de informele overlegjes. Normaliter loop ik binnen bij collega's in Radix, dan bespreken we dingen waar ze mee zitten en hoe we zaken kunnen stroomlijnen. Dat doe je niet in een formeel mailtje, daar praat je even over. Om die reden ging ik ook eens in de twee, drie weken naar Bleiswijk, voor de zichtbaarheid en om dingen af te stemmen. Dat is waardevol, maar lukt nu niet. Dat gezegd hebbende: als het nodig is hoeft ik niet volledig terug naar de campus, ik wil best deels thuis blijven werken. **Ik denk dat het bestuur het huisvestingsplan hierop moet aanpassen, dat we meer thuis gaan werken.** Wij als financiële afdeling werken al flexibel – een vaste kamer met veel papier kan niet meer.'

Clemens Driessen

universitair docent Culturele Geografie

'Doe mij maar de campus. Periode zes is net begonnen. Ik heb een intensief lesprogramma met veertig studenten die allemaal mooie dingen gaan maken. Eigenlijk het hoogtepunt van het jaar. Maar het is anders nu. Online kun je veel doen, maar je mist nog wel het groepsgevoel, het gevoel dat je samen iets tot stand brengt. Bij lezingen mis je de reacties, waaraan je kunt peilen of ze begrijpen wat je zegt. Het is lastig. En natuurlijk mis ik de collega's, de toevallige ontmoetingen, het ontmoeten van nieuwe mensen. **Ik zie ernaar uit om weer echt bij te praten. Online blijft toch behelpen.** Aan de andere kant is deze tijd ook heel boeiend. Het levert nieuwe inzichten op. In ons atelier Landschapsarchitectuur en Planning doen studenten altijd projecten in Nederland. Maar online valt die beperking weg. En dus doen ze nu projecten over bijvoorbeeld de ontdooiende permafrost in Siberië. Online is veel mogelijk, wat tot nu toe ongebruikt was. Dat is interessant.' ®

DAN MAAR SCHRIJVEN

Door corona piekt het aantal wetenschappelijke publicaties. Maar niet iedereen komt thuis aan schrijven toe. Een m/v-verskil doemt op.

tekst Roelof Kleis Illustratie Yvonne Kroese

Entomoloog Rob van Tol (Biointeractions and Plant Health) beleeft een jubeljaar. Zijn productie van artikelen is nog nooit zo hoog geweest. De teller dit jaar staat al op zeven; zes artikelen en een boekhoofdstuk. 'En drie van die artikelen zijn zeker coronawerk', zegt hij. Dat wil zeggen: werk waar hij onder normale omstandigheden niet aan toe zou zijn gekomen. Dan zou hij bezig zijn met het ontwikkelen van insectenvallen gebaseerd op licht. 'Voor het schrijven van artikelen heb je focus nodig', licht Van Tol toe. 'Eén van de artikelen bijvoorbeeld gaat over werk dat ik in de periode 2008-2016 heb gedaan en is blijven liggen. Dat heb ik bij elkaar geveegd in één artikel. Dat betekent een berg leeswerk. Daar ben je wekenlang geconcentreerd mee bezig. Zo'n langere aaneengesloten periode is er normaal niet.'

IEDER NADEEL...

Van Tol is niet de enige die door de coronacrisis plotseling veel tijd heeft om te schrijven. Dat blijkt uit een rondje langs de Wageningen hoofdredacteuren van wetenschappelijke *journals*. Bodembiooloog Jan Willem van Groenigen (*Geoderma*) meldt een groei van 20-25 procent in het aantal ingediende artikelen. 'Een deel van die groei komt door corona. Een ruwe schatting: de helft. De rest is de gewone groei die het blad doormaakt.' Socioloog Robert Fletcher (*Geoforum*) telt een toename van 20 procent ten opzichte van vorig jaar. Voedingstechnoloog Vincenzo Fogliano (*Journal of Functional Foods*) heeft het zonder een exact cijfer te noemen over een 'explosie'. 'Deels gaat het om schuiven met tijd; die artikelen zouden toch worden geschreven. Maar er zijn zeker ook papers bij die zonder corona niet zouden zijn geschreven. Dat is dan een positief gevolg van de pandemie.' Wageningen Academic Publishers meldt voor sommige tijdschriften 30 procent meer artikelen in de eerste vier maanden van dit jaar. Maar niet iedereen komt thuis aan schrijven toe. Vrouwen schrijven thuis minder dan

mannen, blijkt uit een artikel in *The Lily*, het online medium van en voor vrouwen van The Washington Post. Jan Willem van Groenigen las het stuk en kon het eigenlijk maar moeilijk geloven. En dus dook hij een weekeinde in de data van zijn *Geoderma*. Hij vergeleek 125 in april ingediende artikelen met 125 stukken die precies een jaar eerder werden ingediend. Van elk artikel stelde hij het geslacht vast van zowel de eerste als de corresponderende auteur. Een heidens karwei, want uit oogpunt van privacy wordt het geslacht van auteurs niet standaard bijgehouden. 'En met name met Chinese namen is het lastig uitzoeken of het om een man of een vrouw gaat.'

'Het aandeel vrouwelijke eerste auteurs is fors gedaald'

Zwaar leunend op Google kwam Van Groenigen er uit. Het aandeel vrouwelijke auteurs bleek gedaald van 38 naar 32 procent. Het aandeel corresponderende auteurs daalde navenant. Dat zijn nog geen schokkende cijfers. Maar het wordt anders als je inzoomt. 'Bijna de helft van onze artikelen komt uit China', zegt Van Groenigen, 'waar het hoogtepunt van de pandemie toen al voorbij was.' De subgroep van Europese en Noord-Amerikaanse studies gaf een veel duidelijker beeld. 'Het contrast werd veel groter. Het aandeel vrouwelijke eerste auteurs bleek nu van 48 naar 26 procent te zijn gedaald. En het aandeel vrouwelijke corresponderende auteurs daalde van 41 naar 17 procent.'

De andere Wageningse hoofdredacteuren kunnen dat beeld niet bevestigen. Voornamelijk omdat ze die data niet paraat hebben en het een heel karwei is om, net als Van Groenigen deed, het uit te gaan zoeken. Plantenfysioloog Henk Hilhorst (*Seed Science*

Research) heeft wel cijfers, maar die laten geen significant gendereffect zien. Het aandeel vrouwelijke eerste auteurs daalde van 43 naar 38 procent tussen de laatste maanden van 2019 en de eerste van 2020. Volgens plantkundige Paul Struik (*Potatoe Research*) is het aantal ingediende manuscripten sinds de lockdown te klein om zicht te kunnen krijgen op genderverschuivingen.

Van Groenigen is voorzichtig met het duiden van de gevonden cijfers. Traditionele rolpatronen kunnen een oorzaak zijn van het gendereffect. 'Maar ook leeftijd speelt een rol. Het maakt nogal wat uit of je thuiswerkt met kleine kinderen om je heen of niet. Ik heb specifiek naar de eerste auteurs gekeken, omdat die veelal promovendus en dus jong zijn.' Van Groenigen weet waar hij het over heeft. Hij heeft zelf een vijf maanden oude dochter. 'Mijn schoonmoeder heeft haar net opgehaald. Zij is onmisbaar, anders komt er van werken niks.'

JONGE VADERS

Naast gender en leeftijd speelt ook de onderwijstaak volgens Van Groenigen een grote rol. 'Onderwijs geven kost nu veel meer tijd dan anders. Opeens moet alles anders en dat moet je allemaal leren.' Ook Esther Turnhout, milieudeskundige wijst daar op. 'Onderwijs en de begeleiding van promovendi hebben prioriteit. Dat gaat ten koste van het onderzoek. Ik geloof wel dat er een gender- en leeftijdspatroon zit in de manier waarop corona de werkdag thuis beïnvloedt. Ik denk dat je veilig kunt stellen dat de huidige situatie de ongelijkheid eerder vergroot dan verkleint.' Van Groenigen vindt dat bij de jaarlijkse beoordeling van mensen rekening moet worden gehouden met corona. 'Er zijn mensen die door corona bovengemiddeld worden benadeeld. En daarbij moet je niet alleen naar gender kijken. Ook jonge vaders lijden extra onder corona. Maar dat zeg ik geheel belangeloos hoor', lacht hij. 'Je zou in de beoordeling voor *tenure track* bijvoorbeeld kunnen vragen hoe de crisis invloed heeft gehad op jouw werk.'

Avondeten met z'n zestienen

Hoe beïnvloedt de coronacrisis het leven in studentenhuizen? Drie studenten vertellen.

tekst Luuk Zegers

Marijn van der Meer
bachelorstudent Milieuwetenschappen

'We wonen met z'n eenentwintigen in Duivendaal. Een aantal huisgenoten is naar hun ouders gegaan en de rest is in Wageningen. 'Door de coronacrisis leren we elkaar nog een stuk beter kennen. Kleine gewoontes van huisgenoten vallen steeds meer op. Hoe iemand binnenkomt in de woonkamer, hoe iemand zijn ontbijt eet. Je zit gewoon langere tijd op elkaars lip.

'We houden het gezellig door 'normaal' door te gaan met activiteiten. Vóór de coronacrisis hielden we ongeveer elke maand een huisfeestje, nu gooien we soms een themafeestje voor onszelf. Afgelopen week was het thema Singapore, omdat een huisgenoot daar op uitwisseling is geweest; de keer daarvoor *genderswap*: de vrouwen moesten als mannen en de mannen als vrouwen. Vorige week hebben zelf we een diploma-uitreiking voor een huisgenoot georganiseerd. Zijn ouders waren erbij via Skype. Zo proberen we op een ludieke manier de sfeer erin te houden en stil te staan bij zo'n belangrijk moment.

'Een aantal huisgenoten studeert op hun kamer, anderen vinden het fijn om de woonkamer als bibliotheek te gebruiken. Ik zit ook liever in de woonkamer, dan heb je nog wat menselijk contact. Maar als ik me even wil terugtrekken, ga ik lekker op m'n kamer zitten. Iedereen heeft soms een momentje voor zichzelf nodig.

'Samen eten hebben we altijd wel gedaan. Vroeger vroeg iemand in de groepsapp wie er mee at, nu is dat niet meer nodig. We gaan er gewoon vanuit dat we altijd met vijftien á zestien man eten. We maken er elke keer weer een heel diner van. De taakverdeling gaat vanzelf: iedereen weet wel of het zijn of haar beurt is om boodschappen te doen. We hebben tegenwoordig één lange boodschappenlijst, waarop iedereen zet wat ze nodig hebben. Zo hoeft niet iedereen naar de supermarkt. Ontsmettingsmiddel staat bij de voordeur, dus als je thuiskomt, kun je gelijk je handen schoonmaken.'

'Drie keer in de week gaan we buiten sporten met z'n allen. Dan zetten we de muziek aan en gaan we fitnessen. We zijn een huishouden, maar houden buiten toch voldoende afstand van elkaar. We willen omwonenden niet bezorgd maken.'

'Door de coronacrisis leren we elkaar een stuk beter kennen'

FOTO: ELLEN WILLIGERS

Ellen Willigers

bachelorstudent Bedrijfs- en Consumentenwetenschappen

'Ik woon nu dik anderhalf jaar in een Ceres-huis aan de Lawickse Allee. We zijn een gemengd huis met vier mannen en drie vrouwen. Eén huisgenoot zit bij haar ouders om haar masterthesis te schrijven. Tijdens de tentamenweek zat ik ook even bij mijn ouders, omdat de wifi in Wageningen niet al te best is. Maar bij m'n ouders kan ik niet met m'n vriendinnen van hier afspreken. Daardoor is het juist heel chill om in Wageningen te zijn. 'We hebben een woonkamer en een hele grote tuin. Dat is echt lekker in de zomer. Studeren doen we op onze eigen kamers, of soms in de tuin. De woonkamer is de plek waar je lekker kan ouwehoeren. Het is niet chill als iemand daar zit te leren, dus dat houden we gescheiden. Dat is geen regel, dat gaat gewoon zo.

'We hebben een aantal coronaregels afgesproken. Iedereen is voornamelijk thuis. De mensen met een vriend of vriendin mogen daar over de vloer komen. Verder mag je buitenshuis afspreken met vrienden om te wandelen. 'Normaal gesproken at ik elke maandag met m'n jaarclub, op dinsdag met het huis, op woensdag en donderdag met vrienden en op vrijdag gingen sommige huisgenoten naar hun ouders. Nu eten we opeens elke avond samen, ook in het weekend-wel echt gezellig.

'Ik heb niet het gevoel dat we elkaar echt beter hebben leren kennen. Voor de coronacrisis deden we al veel samen. Nu is er eigenlijk niets te doen, dus het is ook niet zo dat we elkaar opeens echt beter leren kennen. Puur qua samenwonen, maar zo kenden we elkaar al.'

FOTO: SYBEN MENSCHHEL

Livia Franssen

bachelorstudent Environmental Sciences

'Ik woon met vijf anderen op Droevendaal. De helft van mijn huisgenoten zijn internationale studenten: een Italiaan, een Catalaan en een Amerikaanse. Zij zijn in Wageningen gebleven, waardoor het voor mij en mijn twee andere Nederlandse huisgenoten ook een stuk aantrekkelijker was om hier te blijven wonen. We hebben een grote tuin, gezelligheid en een studieritme.

'Het is best gek, van de ene op de andere dag voor onbepaalde tijd met dezelfde groep mensen onder één dak doorbrengen. Aan het begin gingen onze gesprekken zo veel over corona, dat we een coronacounter hebben ingesteld zodat we het ook nog over andere dingen hebben. We zijn alweer een paar weken vergeten om te turven. Als er geen goed ander onderwerp is om over te praten, zetten we een film op.

'Soms is er frictie, bijvoorbeeld als er besproken wordt wanneer er boodschappen moeten worden gedaan, wie nog waar naartoe mag, of hoe dicht we bij onze vrienden mogen komen. Lastig, want wie weet wat écht het juiste is om te doen? Gelukkig kun je naar buiten als je je huisgenoten even niet wil zien.

'Maar juist nu, in een tijd waarin alle regelmaat en structuur uit onze levens is verdwenen en de uni-druk alleen in onze laptops bestaat, is om half acht in de ochtend een smoothie in elkaar draaien met je huisgenoot voor een gezamenlijk ontbijt, of samen tot drie uur 's middags in je pyjama in de keuken te zitten—die nu ook dienstdoet als bibliotheek—geen verkeerde manier om deze eindeloos lijkende dagen door te komen. Als iemand zich niet zo fijn voelt, ben je er voor elkaar. Ik denk dat deze situatie huisgenoten dichter bij elkaar brengt.'

FOTO: LIVIA FRANSSEN

SAMENGEVAT

HANDEN WASSEN

Regelmatig handen wassen vermindert het risico op infecties met 50 procent en de behoefte aan antibiotica met 30 procent. Dat stelt het Global Hygiene Council. Van alle 'gangbare' infecties is 35 procent al resistent tegen antibiotica. In lagelonenlanden loopt dat op tot 90 procent. Dagelijks sterven als gevolg daarvan 2000 mensen aan infecties. Wassen dus die tengels.

BUITJE

Bij een hagelbui in Argentinië twee jaar geleden zijn stenen van 23 centimeter uit de lucht gevallen. Tot die conclusie (op basis van foto's en radarbeelden) komen meteorologen van Pennsylvania State University. Het moet een wereldrecord zijn. Er is zelfs een nieuwe klasse voor deze spectaculaire stenen in het leven geroepen: reusachtige hagelstenen. Dat valt dan een beetje tegen.

LAMA (1)

Belgische en Amerikaanse onderzoekers hebben de eerste antilichamen gemaakt tegen het coronavirus. De antilichamen zijn bewerkte exemplaren van een lama genaamd Winter. De antilichamen binden aan de spike-eiwitten aan de buitenkant van het virus. Die binding verhindert het virus om een cel binnen te dringen. De bewuste lama, een vier jaar oud beestje, staat in een Vlaamse wei.

LAMA (2)

De lama werd in 2016 gebruikt om antistoffen te onderzoeken tegen SARS en MERS, de wat oudere neefjes van COVID-19. Een van die antistoffen blijkt nu ook zwakjes actief tegen het coronavirus. Met wat knip- en plakwerk is daar een goed bindende antistof tegen corona van gemaakt. De stof wordt nu getest op dieren.

Op wie stem jij?

Van 25 tot 28 mei mogen studenten stemmen op wie er komend collegejaar in de studentenraad komt. Dit zijn de lijsttrekkers.

'Ik identificeer me met christelijke waarden'

Ruth Amoako-Adusei (25)
masterstudent Organic Agriculture, lijsttrekker Christelijke Studenten Fractie (CSF)

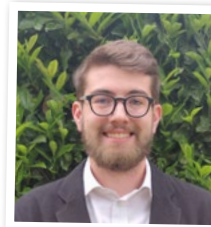

'Twee jaar geleden kwam ik van Ghana naar Nederland voor mijn master. Ik stel mezelf verkiesbaar voor CSF omdat ik me identificeer met hun christelijke waarden van integriteit, duurzaamheid en Bijbelse principes als gidsende kracht. Ik weet dat sommigen zichzelf niet op één lijn willen plaatsen met religie, maar ik denk dat die Bijbelse waarden bijdragen aan een goed functionerende maatschappij. Ik vertegenwoordig een internationaal perspectief en christelijke waarden en wil een bijdrage leveren met mijn kennis en ervaring.

'Veel studenten worstelen met online onderwijs. Sommigen studeren in dezelfde kamer als waar ze in eten en slapen. Ik loop momenteel stage en ik worstel daar al mee. Moet je je voorstellen dat je vakken moet volgen. Of stel je voor dat je in februari aan je studie bent begonnen: is dit het onderwijs waarvoor je naar Wageningen bent gekomen? Colleges van vorig jaar? Daarvoor had je ook thuis kunnen blijven. Ik weet dat docenten alles doen wat ze kunnen. Het is belangrijk om te brainstormen en uit te vinden hoe we de onderwijskwaliteit het beste kunnen beschermen.'

'Mensen horen niet geïsoleerd te zijn'

Lan Rajlic (25)
masterstudent Management, Economics and Consumer Studies, lijsttrekker Sustainability and Internationalization (S&I)

'Ik vind duurzaamheid en integratie heel belangrijk. Mijn motto is "integratie door onderwijs." Ik geloof dat de beste manier om te integreren, samenwerken en ideeën te delen is om soft skill evenementen zoals debatten te organiseren. Als ik in de studentenraad zit, wil ik een maandelijks terugkerend evenement opzetten zodat studenten ons beter kunnen leren kennen. Zo

kunnen wij ze beter vertegenwoordigen. Dit kan studenten ook helpen om elkaar beter te leren kennen en begrijpen. 'Momenteel hebben sommige studenten het moeilijk met de lockdown. Mensen horen niet geïsoleerd te zijn. De studentenraad kan functioneren als een medium door evenementen te organiseren. Voorlopig online, en als de maatregelen worden versoepeld, ook offline, op een verantwoorde manier. Meet and greets waar iedereen welkom is om te praten over alles wat ze willen. Toegankelijke sociale evenementen. Misschien een picknick of een wandeling in het bos.'

'Ik wil dat WUR deelneemt aan een pilot flex-studeren'

Wieb Devilee (20)
bachelorstudent Milieuwetenschappen, lijsttrekker Verenigde Studenten (VeSte)

'De kernwaarden van VeSte zijn hoge onderwijskwaliteit, brede ontwikkeling van de student en een actief studentenleven. Die waarden passen bij mij. Bij studentenvereniging SSR-W zat ik in de maatschappelijke commissie, die activiteiten organiseert om geld in te zamelen voor goede doelen. Vorig jaar zat ik in de onderzoekscommissie van de Landelijke Kamer van Verenigingen, waarbij we keken naar studentenwelzijn: wat speelt er en welke maatregelen kunnen verenigingen nemen om leden met welzijnsklachten te ondersteunen? Afgelopen half jaar was ik op uitwisseling in Guelph, Canada.

'Als kandidaat heb ik drie speerpunten. Ik wil me ervoor inzetten dat online onderwijs niet ten koste gaat van de onderwijskwaliteit. Je ziet nu dat er problemen ontstaan bij practica en tutorials. Daar moeten oplossingen voor komen. Ten tweede wil ik dat WUR deelneemt aan een pilot met flex-studeren, waarbij studenten kunnen betalen per vak. Dit biedt mogelijkheden aan studenten die een bestuursjaar willen doen, topsporters en studenten die mantelzorgers zijn. Zo wordt op eigen tempo studeren financieel gezien makkelijker. Ten derde wil ik dat de universiteit meer geld beschikbaar stelt voor duurzaamheidsinitiatieven van studentenorganisaties.' **LZ**

Goed nieuws in crisistijd

Sinds corona om de hoek kwam kijken is het nieuws wel érg treurig, vond studente Emma de Brabander. Toch gebeuren er ook mooie dingen. Daarom startte Emma samen met anderen een website voor positief coronanieuws.

'Veel mensen verdrinken in al het negatieve nieuws', vertelt Emma, derdejaars Voeding en Gezondheid. 'De positieve berichten vallen een beetje weg. En dat is zonde, want het is juist leuk positief nieuws aandacht te geven, dat zorgt voor een goed gevoel.' Geen overbodige luxe, het Trimbos-instituut liet onlangs weten dat een derde van de Nederlanders meer psy-

chische klachten, zoals depressieve gevoelens, ervaart dan voor de coronacrisis.

'Veel mensen verdrinken in al het negatieve nieuws'

Emma kwam op het idee om goed nieuws te gaan verzamelen door een oproep op LinkedIn. 'Binnen een paar dagen hadden we een team van zeven 'goednieuws-verzamelaars' en was de website Pocon (positief coronanieuws) in de lucht. Ondertussen is er ook een

facebookpagina.' Het team struikelde elke dag het internet af om een selectie te maken uit het nieuwsaanbod van kranten en sites zoals de NOS. 'We krijgen veel enthousiaste reacties. Het doet me zelf ook goed. Het bericht over een clown die op een steiger was geklommen om be-

jaarden op te vrolijken vond ik bijvoorbeeld echt leuk. Maar ook rond Koningsdag waren er veel leuke initiatieven, zoals burens die samen hun voortuinen gingen versieren. Ik vind het mooi om te zien hoe mensen er het beste van maken. Deze crisis brengt ook mooie dingen.'

MEANWHILE IN... GREECE

'Human life deserves proper healthcare'

With only 2,710 recorded cases and 151 deaths as at 10 May, the coronavirus has not spread widely in Greece compared to other countries. In the past few days there has even been talk of partially lifting the quarantine measures.

'Greece is perceived as a success story in Europe because of the small number of recorded cases. Indeed it is positive that not so many people got sick, but people should know that this was a success thanks to the people, not the government.

The government set extremely strict quarantine measures. In some cases, it gave the police the opportunity to hand out fines even to homeless people. Greek people obeyed the quarantine measures and they would have done that even without a total lockdown or fines, because they feel socially responsible for each other. These fines are unnecessary and give the quarantine a less democratic character.

At the same time, the Greek healthcare system for which the government is responsible is unstable. There are not enough medical personnel, intensive

care beds and equipment such as virus tests. We would not have been able to

handle this pandemic if it had got any worse. Instead of investing in the public sector, the Greek government stayed passive.

The situation in Greece seems to be under control for now, but we are afraid of the days that will come. Ever since the economic crisis of 2008, the situation for workers has been quite bad. With a lot of financial problems already and probably a very short tourist season (if we get any tourists at all!), the economic forecast for Greece is ominous. The main question is how the government will support the people who have lost their jobs.

I believe that this is an opportunity to see what the real problem is in our society today: how important it is that we provide good and free care to everybody. Human life is important, and deserves proper healthcare.' EM

Emmanouela Alexopoulou (27), an MSc Management in Life Sciences student, reflects on the current situation in her home country.

(NOG STEEDS) OP DE CAMPUS

'DE PLANTJES GROEIEN GEWOON DOOR'

Het zonnetje schijnt op de campus, de bijtjes vliegen op hun gemak van bloem tot bloem. De kassen van Unifarm zoemen ook rustig door. Tussen de planten in de kas staat Tamara Kalsbeek (30), masterstudent Plant-breedening bij Plantscience.

Op de eerste dag van haar minorthesis voor Entomologie heeft Tamara zo'n 200 plant samples verzameld van eerder ingezaaide zaden om onderzoek te kunnen doen naar de resistentie van bladluis.

Ondanks de wereldwijde lockdown blijven de planten gewoon groeien en gaat het onderzoek dus door. Tamara: 'In het begin was het nog onzeker of ik kon starten en ik ben blij dat het toch door kon gaan. We hanteren nu een aangepaste manier van onderzoek doen. Ik doe zoveel mogelijk literatuuronderzoek zodat er alleen het hoognodige in het lab moet worden gedaan. Daarnaast moeten we het praktijkon-

derzoek strakker inplannen en zou het mooi zijn als alles één keer goed gaat omdat er weinig ruimte is buiten de planning om. Hierdoor controleer ik alles wat ik doe nog beter dan normaal. Je gaat van de automatische piloot af. De supervisor boekt alles in om ervoor te zorgen

'Ik doe zoveel mogelijk literatuuronderzoek zodat alleen het hoognodige in het lab moet gedaan'

dat iedereen zich aan de regels houdt en iedereen zijn onderzoek kan doen.

Ook de communicatie wordt aangescherpt: 'In sommige ruimten mag namelijk maar één persoon in een compartiment dus moet je buiten alles precies overleggen en goed afstemmen met elkaar.'

De onzekerheid van de situatie voelt Tamara wel: 'Niemand weet waar hij aan toe is. Je weet niet of de maatregelen strenger worden en toegang kan worden geweigerd als mensen zich niet aan de regels houden. Daarom is het wel prettig dat er zo vaak updates via de mail binnen komen vanuit WUR.'

Ze hoopt eind augustus klaar te zijn. 'Voor mijn eigen onderzoeksvoorstel probeer ik meer aandacht te besteden aan back-up-strategieën. Daarnaast is het nu voor iedereen handig om zich af te vragen of een experiment echt noodzakelijk is of dat het alleen maar leuk is om uit te voeren.' **AdH**

'De vlammen sloegen metershoog uit het dak'

DAGBOEK VAN EEN BEHEERDER

Eugene van Meteren is beheerder bij Idealis. Hij schrijft voor *Resource* over zijn belevenissen. Lees al zijn columns op resource-online.nl.

De heerlijke lentedagen doen beheerder Eugene van Meteren terugdenken aan een warme dag in de zomer van 2007. Het was een vrijdagmiddag in juni en Eugene zat rustig te werken in het kantoor van Hoevestein. Rustig, totdat...

Het zou gaan onweten: boven Wageningen hingen grote, donkere wolken. Opeens hoorde ik een keiharde knal. Ik schrok enorm en het drong tot me door dat ergens de bliksem ingeslagen moest zijn. Nog geen minuut later zag ik tientallen bewoners in paniek de flat uit naar buiten rennen. Ze wezen en keken naar boven. Ik stond op en sprintte naar de menigte. Een bewoonster kwam huilend naar me toe: 'Eugene, kijk naar boven, dit is vreselijk, het dak staat in brand!' Het was angstig om te zien, de vlammen sloegen zeker tot 15 meter hoogte uit. Er explodeerden gasflessen. Die stonden daar vanwege werkzaamheden aan het dak.

De bliksem was ingeslagen in complex Hoevestein, dat was duidelijk.

Buiten werd het intussen steeds drukker. De sfeer was chaotisch en paniekerig.

In de verte hoorde ik loeiende sirenes van aanstormende brandweerwagens en politieauto's. De liften waren door de brand buiten werking en de brandweermannen gingen met de trap omhoog naar de 16e verdieping. Vanuit daar zouden ze het dak

op kunnen om de grote brand te gaan blussen. Ze hadden mij geboden om mee naar boven te gaan zodat we konden kijken of er nog bewoners in het gebouw waren. Toen we op de 14e verdieping aankwamen, volgde er opnieuw een keiharde knal. De explosie blies de ramen uit het trappenhuis. Stukken glas vlogen om en over ons heen. Ik waande me midden in een scène van een spannende actiefilm, alleen genoot ik er totaal niet van.

'Daar stond ik, met knikkende knieën, in mijn zomeroutfit'

De brandweermannen droegen beschermende kleding terwijl ik daar - met knikkende knieën - stond in mijn zomeroutfit. Een van de brandweermannen schreeuwde tegen mij: 'Ga naar beneden, het is hier niet veilig!' Pas uren later was de brand geblust. Alle bewoners waren gelukkig ongedeerd.

Het hele weekend heeft het personeel van Idealis doorgewerkt zodat iedereen tijdelijk ergens anders kon worden gehuisvest. En na anderhalve week en diverse herstelwerkzaamheden aan het gebouw, konden alle bewoners weer veilig terug. De rust was wedergekeerd, alsof er nooit iets was gebeurd. **B**

Wageningse masterstudenten gaan voor hun stage en thesis de hele wereld over. Ze maken kennis met de praktijk en andere culturen. Hier vertellen ze over hun avonturen.

‘Hier bouw je zelf een kas’

‘Voor mijn thesis wilde ik graag naar het buitenland en Uruguay leek me een gaaf land, waar ik ook nog mijn gebrekkige Spaans kon verbeteren. Ik heb dit project gekozen omdat ik me graag wilde verdiepen in biologische plaagbestrijding. Naast veldwerk in tomatenkassen met insectenvallen, heb ik interviews gedaan met lokale boeren. Deze afwisseling maakte het leuk om aan te werken.

KLETSKOUS

De interviews deed ik samen met mijn begeleider, een Uruguayaanse PhD'er. Dat ging wel anders dan in Nederland. Eén van de boeren was bijvoorbeeld een echte kletskou, om het interview met hem te voltooien hebben we twee middagen van vier uur nodig gehad. Mijn begeleider was te beleefd om hem te onderbreken, terwijl bij de andere boeren het interview in totaal één uur duurde. Daarnaast verbaasden de tomatenkassen me. In Nederland zijn we koploper in kastechnologie, dus ik ging met dat beeld naar Uruguay. Maar hun simpele kassen bleken prima te werken in hun klimaat en de boeren kunnen ze ook nog eens zelf bouwen.

RELAXTE MENTALITEIT

Sommige weken waren best druk met veldwerk, dus was ik in het weekend nog bezig met de metingen verwerken. Daar snapten mijn Uruguayaanse huisgenoten werkelijk niets van. Ze zeiden dat het weekend was om niets te doen en maté te drinken aan het strand. Maté is de hete drank die ze overal mee naar toe nemen en de hele dag door drinken.

HET STUDENTENLEVEN

De samenwerking met de PhD'ers en hoogleraren van de leerstoelgroep was gezellig. Iedereen luncht en praat met elkaar en er wordt vaak een asado (barbecue) gehouden. Ik had goed contact met Paloma, een Uruguayaanse student die hielp met het veldwerk. We gingen vaak na het veldwerk nog een bier-

tje of maté drinken en ik ging met haar en haar vrienden naar feestjes en weekendjes weg. Door Paloma heb ik het lokale leven echt leren kennen.

KERST IN DE ZOMER

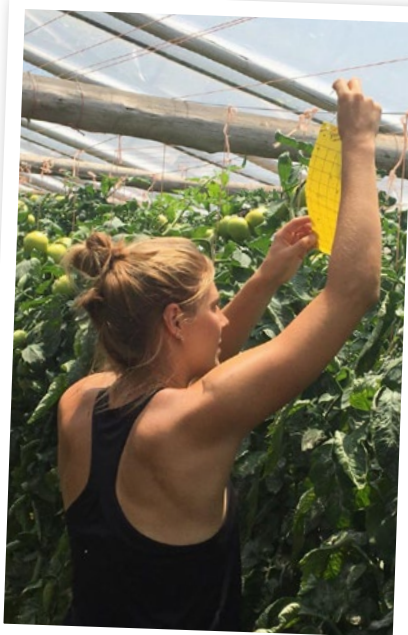
Het was heel bijzonder om kerstavond te vieren met Paloma en haar familie. In Uruguay is het traditie om zowel met kerst als oud en nieuw vuurwerk af te steken en om de middag van kerstavond te gaan feesten. Een asado mocht ook niet ontbreken, want dat doen ze eigenlijk bij elke speciale gelegenheid. Op Eerste Kerstdag ben ik samen met Gerbrich, mijn Nederlandse huisgenoot, naar het strand gegaan. Dat was heel chill, maar kerst voelt toch anders met 30 °C.’

HET ECHTE WERK

- Wie?** Lotte Demmink (22), master student Plant Sciences
- Wat?** MSc thesis biologische plaagbestrijding in tomatenkassen
- Waar?** Universidad de la República in Montevideo, Uruguay

Minder studenten naar studentpsycholoog

Sinds de coronacrisis is het een stuk rustiger bij de studentpsycholoog. 'Er gebeurt nu weinig, dus is er geen FOMO. Daardoor valt een deel van de problemen van vóór de coronapandemie weg,' zegt manager studentenwelzijn Door van der Sloot.

Afgelopen januari gold er nog een tijdelijke aanmeldstop vanwege drukte. Nu is het werk beter te behapstukken. 'Het team is uitgebreid, dat scheelt een hoop, maar daarnaast melden zich ook minder studenten', zegt Van der Sloot.

Hoe komt dat?

'De eerste weken van de coronamaatregelen waren hectisch: er was veel onduidelijkheid en paniek. Worden vliegtickets vergoed? Gaat m'n bijbaan door? Wat mag wel en wat niet? Je ziet ook dat een aantal studenten hun huurcontract heeft opgezegd en weer bij hun ouders is ingetrokken. Nu is er nog steeds onzekerheid: hoe lang gaat dit duren? Wat gebeurt er na de zomer? Maar ondanks die onzekerheid is men ondertussen wél gewend geraakt aan de situatie en zie je een rust ontstaan bij een deel van de studenten. Er gebeurt amper iets, dus is er geen FOMO (fear of missing out, red.). Daardoor valt een deel van de problemen van vóór de coronapandemie weg. Het gevoel van alles maar moeten doen—én werken én studeren én een rijk sociaal leven—dat is nu een stuk minder.'

Zijn de klachten van studenten nu anders dan vóór de corona-tijd?

'Ik heb het gevraagd aan de studentpsychologen, maar daar kwam niets schokkends uit. Natuurlijk brengt de situatie extra spanning en onzekerheden met zich mee, maar in de meeste gevallen

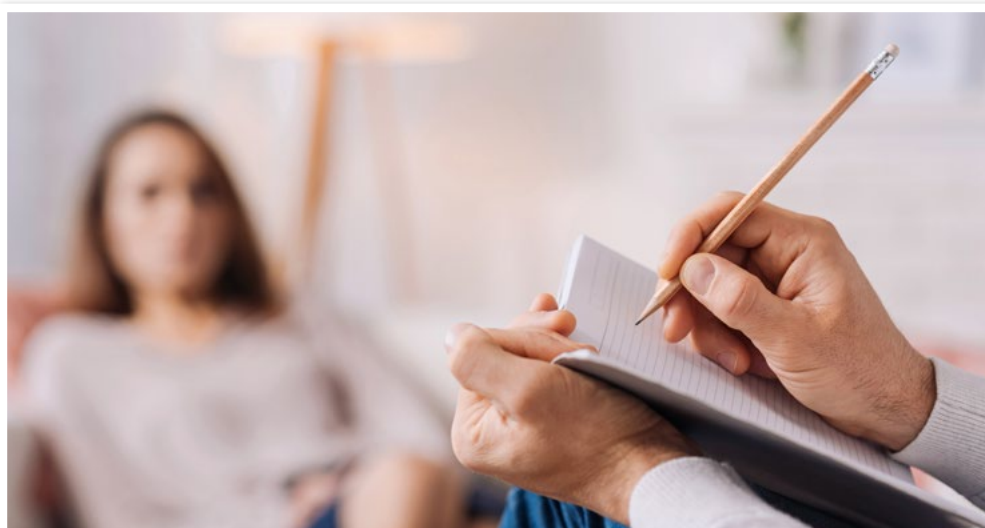

FOTO: SHUTTERSTOCK.COM

'Er zijn meer meldingen van eenzaamheid en heimwee'

gaat het om problemen die er al waren en die nu iets versterkt worden. Er zijn wel iets meer meldingen van eenzaamheid, heimwee en zorgen om familieleden ver weg, voornamelijk van internationale studenten. We hebben tijdelijk een Spaanse psycholoog in dienst genomen die daarin is gespecialiseerd. Zij gaat online trainingen geven over eenzaamheid en heimwee. Ook hebben we een online platform gelanceerd waar studenten, studie- en studentenverenigingen elkaar kunnen ontmoeten en inspireren.'

Sommige studenten vinden dat de studielast in deze onzekere tijden wel wat omlaag mag. Is het fair om in deze onzekere tijd de studielast gelijk te houden?

'Dat is een lastige vraag. Ik ga geen oordeel vellen over hoeveelheid stof, want ik zit zelf niet in het onderwijs. Het streven is natuurlijk: zo veel mogelijk door laten gaan zodat je geen achterstand oploopt. Ik heb het beeld dat docenten rekening houden met de huidige situatie, maar tegelijkertijd hoor ik van veel studenten dat ze moeite hebben met het vinden van een nieuwe structuur. Alles vanuit huis doen is wennen, dat geldt voor iedereen. En de ene docent is heel erg begaan, de ander laat studenten meer aan hun lot over. Normaal gesproken is dat ook zo, maar omdat de normale structuur opeens wegvalt, levert dat nu opeens problemen op.' **LZ**

In memoriam

Pieter de Waard

Op 30 april jl. overleed op 63-jarige leeftijd Pieter de Waard, werkzaam bij de leerstoelgroep BioNanoTechnologie en daily-manager van MAGNEFY. Pieter studeerde Biologie in Utrecht en is vervolgens gepromoveerd bij de vakgroep Bio-organische Chemie op een proefschrift over 1D, 2D & 3D NMR spectroscopie aan suikermole-

culen (Utrecht, 1990). Aansluitend is Pieter gestart als senior onderzoeker bij het AgroTechnologische Onderzoeksinstituut in het huidige AXIS. Zijn werkzaamheden verschoven langzamerhand naar de academische poot van de WUR en zo werd hij een gewaardeerd medewerker binnen het NMR Centrum en de leerstoelgroep Biofysica op de Dreijen. Met zijn karakteristieke volle baard was Pieter een herkenbare verschijning, met zeer brede kennis van kernspinresonantie (NMR)-apparatuur en -toepas-

singen. Hij werkte onder meer veel samen met de leerstoelgroep Levensmiddelenchemie. In 2016 verhuisde Pieter met de BioNanoTechnologiegroep mee (terug) naar AXIS en hij werkte veel in het NMR-centrum in Helix. Pieter heeft vele studenten, promovendi, post-docs en medewerkers binnen de WUR geholpen met hun NMR-onderzoek. Ook heeft hij bij vele vakken onderwijsassistentie geleverd en was hij een waardevolle coach voor ACT studenten. Binnen de BioNanoTechnologie groep

was Pieter een gewaardeerd stafid, met droge humor, maar ook met een encyclopedische kennis van de klassieke muziek. Pieter was zelf ook een begenadigd pianist. We zijn dankbaar voor de fijne samenwerking met Pieter en zijn vele bijdragen aan onderzoeks- en onderwijsactiviteiten. We wensen zijn familie veel sterkte.

*Aldrik Velders
Leerstoelgroep BioNanoTechnologie*

In memoriam

Jan Klijn

Kort na Bevrijdingsdag hoorden wij dat onze voormalig collega Jan Klijn is overleden. Velen van ons hebben goede herinneringen aan hem. Jan was een verbinder en vernieuwer, en vooral ook een bijzonder aimabel mens.

In de jaren tachtig was Jan hoofd van de Hoofdafdeling Bodem, Onderzoek, Landschap en Toepassingen van de Stichting voor Bodemkartering. Bij de vorming van het Staring Centrum werd hij hoofd van de afdeling Landschap. Hij stond daarbij voor de lastige uitdaging een geheel te smeden van een groep

eigenwijze landschapsonderzoekers afkomstig van de drie instituten waaruit het Staring Centrum ontstond. De discussies liepen soms hoog op en Jans kwaliteiten als verbinder kwamen zeer van pas. Memorabel was zijn optreden als Winand Staring bij één van de eerste bijeenkomsten van het kersverse Staring Centrum.

Na verloop van tijd verliet hij het management en koos ervoor om enkele jaren te wijden aan zijn passie: het landschapsonderzoek. Dat was een ongebruikelijke stap, want hij deed formeel een stapje terug. Het was typisch Jan om dat geheel onbelangrijk te vinden en zijn eigen weg te kiezen. De ruimte voor de inhoud die deze stap hem gaf, benutte Jan voor een pleidooi om zijn vak, de

landschapsecologie, te verbreden naar landschapkunde. Een vernieuwing die tot op heden de koers van onder andere het tijdschrift Landschap bepaalt.

Na zijn pensioen bleef Jan betrokken bij landschap. Hij schreef enkele boeken, waaronder het mooi geïllustreerde 'Een rivier ...?' 'De rivier', verbeterde de Rat' over zijn geliefde rivierenlandschap. Ook maakte hij een prachtige vertaling van de gedichten van de Ierse dichter Francis Harvey waarin de natuur en het landschap een grote rol spelen. Wij blijven aan hem denken en wensen zijn nabestaanden veel sterkte met het verlies.

Voormalige collega's

Colofon

Resource is het onafhankelijke medium voor studenten en medewerkers van Wageningen University & Research. Resource brengt nieuws, achtergronden en duiding. Op resource-online.nl verschijnen dagelijks nieuwe berichten. Het magazine verschijnt tweewekelijks op donderdag.

Redactieadres

Droevendaalsesteeg 4,
6708 PB Wageningen
(Atlas, gebouw 104, bode 31)
Postbus 9101, 6700 HB Wageningen
Secretariaat: Thea Kuijpers,
resource@wur.nl, 0317 484020
Website: www.resource-online.nl
ISSN 1389-7756

Redactie

- Willem André (hoofdredacteur)
willem.andree@wur.nl, 0317 483774
- Helene Seevinck (eindredacteur)
Helene.seevinck@wur.nl, 0642220084
- Roelof Kleis (ecologie, sociale wetenschappen, campusontwikkeling)
roelof.kleis@wur.nl, 0317 481721
- Tessa Louwerens (dier, voeding),
tessa.louwerens@wur.nl, 0317 481709
- Albert Sikkema (plant, dier, organisatie)
albert.sikkema@wur.nl, 0317 481724
- Luuk Zegers (studenten en onderwijs)
luukfl.zegers@wur.nl, 0317-486002
- Coretta Jongeling (social media)
coretta.jongeling@wur.nl, 06-422220078

Aan Resource werken mee

Guy Ackermans, Hannah Begemann, Bregje van der Bolt, Guido Camps, Evelien Castrop, Cathy Chen, Inge Corino, Rijk Dersjant, Tim den Duijf, Marieke Enter, Donatella Gasparro, Anna den Hartog, Gina Ho, Hoger Onderwijs Persbureau (HOP), Femke Janssen, Clare McGregor, Sven Menschel, Emma Mouthaan, Henk van Ruitenbeek, Julia Schäfer, Monique van Schie, Konstantina Togka, Inge van der Wal, Clare Wilkinson, Nicole van 't Wout Hofland, Geert van Zandbrink

Vormgeving

Geert-Jan Bruins, Paul Gerlach, Alfred Heikamp

Druk Tuijtel, Hardinxveld-Giessendam

Abonnement

Een abonnement op het magazine kost €59 (buitenland €135) per academisch jaar. Opzeggen voor 1 augustus.

Advertenties

Extern: Bureau van Vliet, l.paap@bureauvanvliet.com, 023 5714745

Deadline

Deadline aanlevering serviceberichten: uiterlijk een week voor verschijningsdatum. De redactie behoudt zich het recht voor berichten te redigeren en/of in te korten.

Uitgever

Sander Fransen a.i., Corporate Communications & Marketing Wageningen University & Research

In memoriam

Ada Wiggerman

Op dinsdag 28 april is Ada Wiggerman overleden op 62-jarige leeftijd. Ada was vele jaren als secretaresse verbonden aan de leerstoelgroep Fokkerij en Genomica. Ada was al langere tijd ziek en we wisten dat ze uiteindelijk het gevecht tegen kanker zou verliezen.

In 1980 begon Ada haar carrière als secretaresse aan wat toen nog de Landbouwhogeschool Wageningen was. In de bijna 40 jaar die zij voor Fokkerij en Genomica werkte, ondersteunde ze alle leerstoelhouders die de leerstoelgroep heeft gehad: Rommert Politiek, Pim Brascamp, Johan

van Arendonk en Martien Groenen. Enkele jaren geleden werd bij haar kanker vastgesteld en in 2019 verliet zij de leerstoelgroep als gevolg van haar ziekte.

Ada was zeer betrokken bij het secretariaat. Ze ondersteunde de gehele groep, maar was ook zeer sociaal en een verbindende factor. Haar gevoel voor verantwoordelijkheid was buitengewoon groot en ze waakte over haar collega's als een moederkloek. Zij laat een indrukwekkend historisch archief aan personeelsdossiers achter, die nu vanwege de privacywetgeving gedigitaliseerd zijn.

Ada was een alom geliefde collega. Onze gedachten gaan uit naar haar man Gerard en haar overige familie. Laten wij ons haar herinneren als de

goed georganiseerde en gemotiveerde secretaresse die zij al deze jaren was. Maar, bovenal, als een zachtmoedig en liefdevol mens. Zij omarmde het leven tot het allerlaatst. Wij hopen dat wij elkaar kunnen steunen en troosten in het dragen van dit verlies. De herdenkingsbijeenkomst en uitvaart hebben in besloten kring plaatsgevonden. Een online condoleanceregister is te vinden op: intranet.wur.nl/Project/AnimalBreedingGenomics. Laat gerust een bericht achter of deel uw herinnering aan haar.

*Namens alle collega's,
Lucia Kaal en Martien Groenen
Fokkerij en Genomica*

Announcement

Student Council 2019/2020 – changed membership

Student Council member Xiaoxiao Peng (S&I) has resigned from the Student Council with effect from 1 May 2020. According to the Student Council regulations, the Council should appoint as a successor the candidate who qualifies next according to the results of the last election (May 2019). Malik Dasoo (S&I) is the

first to qualify and accept the seat, and he has now been appointed a member of the Student Council as of 11 May 2020.

A copy of the Student Council's decision will be available for inspection at the office of the Student Council Secretary. Any person concerned may lodge a notice of objection to this decision up to and including 22 May 2020 with the Secretary of the

Student Council Election Committee, Hermijn Speelman, Droevendaalsesteeg 4 (Room B.103), PO Box 9101, 6700 HB Wageningen, or secretariat.sc@wur.nl.

>>TYPICAL DUTCH

ILLUSTRATIE: HENK VAN RUITENBEEK

The metal horse

I knew the Dutch love their bikes, even before I moved to the Netherlands. And I had also heard about the love of horses in this country. But I had no idea that one could possibly combine the two.

After I settled in Wageningen, I wanted to take up an old hobby again and I looked for a riding school. I quickly found one and signed up for a trial riding lesson. When I received an email that advised me to come by bike, I was not surprised. In the Netherlands, everyone goes everywhere by bike. But when I arrived, I learned there was another reason. 'First, we have to get the horses, they are still in the paddock. It's a bit far, so we get them by bike,' a girl from the riding school told me. Huh? Bike plus horse? I was surprised and could not imagine leading a horse while riding my bike. However, although it sounds strange at first, it actually worked. These horses were used to this procedure and (with one exception) trotted meekly beside us while we cycled to the riding hall. After the lesson, the horses had to be brought back to the paddock. It was dark outside, so we were provided with bright yellow safety vests before the adventurous return journey began. The riding teacher realized that I was entertained and summed it up nicely: 'You know, Dutch people are born on bikes.' **Johanna Sanke, an MSc student of Food Technology, from Germany.**

Do you have a nice anecdote about your experience of going Dutch? Send it in! Describe an encounter with Dutch culture in detail and comment on it briefly. 300 words max. Send it to resource@wur.nl and earn 25 euros and Dutch candy.

[NL]

STALEN ROS

Dat Nederlanders graag fietsen, wist Johanna Sanke al lang voordat zij in Wageningen arriveerde. En dat we niet alleen dol zijn op het stalen ros, maar ook op echte paarden, leerde ze ook snel. Maar de combinatie van die twee: met een paard aan de teugel op de fiets, daar keek ze toch wel even van op.